№ 59 ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏԻ 18

1907

ԵՐԵՍՈՒՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏԻ 18 № 59

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊԷԿՈՎ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(ցայց կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կօպէկ.

Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿ“

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ **1907** ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

(35-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., մէկ ամսվանը 1 րուբլի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի:

«Մշակին» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ. (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն): Ստորագրվել կարելի է միայն ամսի 1-ից:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ կարելի է վճարել ՄԱՍ-ՄԱՍ:

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Վարդուհի Գրիգորեան, Աննա Յովհաննիսեան Ծատուրեանները, Մարթա Յարութիւնեան Յակովբեանը, Եփրեմ Յարութիւնեան Ծատուրեանը, և Մնացական Մովսիսեան Նալբանդեանը, յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին առաջինները իրանց սկեսրոջ, երկրորդները իրանց մօր, երրորդը իր տատի՝

Հռիփսիմէ Յովհաննիսեան Ծատուրեանի

մահվան տարեդարձի օրը, կիրակի, ամսիս 18-ին, Խօջիվանքի գերեզմանատան եկեղեցում կը մատուցվի պատարագ, որից յետոյ հանգուցեալի գերեզմանի վրա կը կատարվի հոգեհանգիստ: Պատարագի սկիզբն է առաւօտեան ժամը 10½-ին:

(Կ.) 2—2

Մի խումբ, ԱՐՇԱԿ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻՆ ընկեր-բարեկամները սրտի կսկիծով յայտնում են ի գիտութիւն իրանց ծանօթ-բարեկամների, որ սոյն մարտի 13-ին վախճանվեց նրա սիրելեալ ԿԻՆ

ՎԱՐԻՆԿԱՆ

Թաղումը տեղի կունենայ կիրակի, մարտի 18-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, դէպի Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցին, իսկ այնտեղ Խօջիվանքի գերեզմանատունը: Հասցէն՝ Հալաբար, Метехск. пер. № 18.

Նոր-Նախիջեւանի Թեմական Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը

ՏԵՍՉԱԿԱՆ ԹԱՓՈՒՐ

պաշտօնը ստանձնել ցանկացողներին առաջարկում է մինչեւ այս տարվայ մայիսի 1-ը խնդրագրերի հետ միասին ներկայացնել իրանց curriculum vitae-ն

Տեսչական ռոճիկն է տարեկան 1800 րուբլի
Սահմանված ղասագինն է 60 րուբլի

§ 30 Կանոնադրութեան.—Տեսուչն ընտրի յուսումնական եկեղեցականաց՝ աւարտելոց զընթացս ուսմանցն ի Ճեմարանի Մայր Աթոռոյ ս. Էջմիածնի և կամ յայլ բարձրագոյն ուսումնարանս: Զպաշտօն տեսչի կարէ վարել և աշխարհական, նոյնպէս աւարտեալ զուսումն ի բարձրագոյն ուսումնարանս ակադեմիական:

§ 31 Կանոնադրութեան.—Տեսուչն պարտաւոր է ուսուցանել զմի միայն ի նշանաւոր առարկայից ուսուցչական ռոճկաւ, և այն սակաւ քանակութեամբ դասուց:

§ 36 Կանոնադրութեան.—Տեսուչն բնակի ի դպրանոցին, իսկ եթէ անհնարին իցէ այս՝ արտաքոյ նորա, և յայնժամ ստանայ նա վարձադրամս վասն բնակարանի և զվառելիս, ըստ որոշման հոգաբարձութեան:

§ 42 Կանոնադրութեան.—Տեսուչն չկարէ գալ որ և է պաշտօն արտաքոյ դպրանոցին:

Մանրամասն տեղեկութիւնների մասին դիմել Հոգաբարձութեանս խորհրդարանի անունով (Нахичеванъ на Дону, Попечтелный совѣтъ духовной Семинаріи) Կ. 3—4

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

սիֆիլիս, միզային, վեներական եւ մորթու

հիւանդութիւնների:

Ընդունում է ցերեկ. 1—3 ժ., երեկ. 6—8 ժ.:

Սօլօլակ, Բեհբութեան փող. № 33:

(ա. օ.) առ. 21—100

ԲԺԻՇԿ

Գ. Պապովեան

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

քթի, կոկորդի եւ ականջի

հիւանդութիւնների

Ընդունում է (ցեր. 1—3 ժ. ամեն օր բացի երեկ. 5—7 ժ. ցի ուրբաթ

Միխայլօվսկի պրօսպ., տ. Ֆօրբերի № 11.

(Կ. Հ.) առ. 28—60

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարտի 18-ին, 1907 Թւի Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում Զպրաշէնի ծխական դպրոցի օգտին կը տրվի ներկայացում:

Տոմսակները վ.զօրօք կարելի է ստանալ Զպրաշէնի դպրոցում, աւագ-վարժուհու մօտ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 3-ը և երեկոյեան 5-ից 7-ը: Իսկ ներկայացման օրը ժողովարանում երեկոյեան ժամի 6-ից:

2—2

ԼՈՅՍ Տ ՏԵՍԱՒ

„ԸՆԿԵՐ“

№ 4—5

հետեւեալ բովանդակութեամբ.

1. Երջանկութեան պայմանը, 2. «Ընկերի» բաժանորդներին, 3. Անգլիական առաքինութիւն, 4. Բարբարոսութեան խրախուսողները, 5. Համակրանքի ձայն, 6. Երկրորդ Դուման, 7. Սիրոյ դրօշակը, 8. Աշխատաւորի մեկնած ձեռքը, 9. Բանւորական կրթութեան հարցը, 10. Թատրօնի ոգին, 11. Գեղարուեստի տաճարը «արջի ճանկերում», 12. Գեղարուեստական Թիւրիմացութիւններ, 13. Սև աչքերը, 14. Երկու բանաստեղծութիւններ, 15. Գեղեցիկ արուեստները (ըստ Շիլլերի), 16. Ընտանիք (ամուսնութեան հարցը), 17. Միութեան արձանը, 18. Թաւրիզի գրադարանի Թալանը, 19. Հայկ. դեմօկր. կուսակցութիւնը, 20. Քաղաքացիական ազատութիւնը, 21. Նամակներ խմբագրին:

Բաժանորդագրութիւնը՝ իւրաքանչիւր տասն համարը—մէկ րուբլի: Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «ИНКЕРЪ»:

առ. 1—1

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Մշտական մահճակալներով

Ելիզավետինսկայա փողոց № 79, տելեֆօն 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր

ՄԻՔԱՅԷԼ ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ.—11—12 ժ.—միզասեռական, կաշուի և սիֆիլիս:

Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆՑ.—11—12 ժ.—ջղային, ներքին հ. և էլէքտրօթերապիա:

Գ. Հ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ.—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հ.:

Ի. Ե. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ.—12—1 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութիւն:

Ս. Ա. ԼԻՒՐԻ.—12—1 ժ. քթի, կոկորդի և ականջի հ.:

Մ. Գ. ԿԻՄՕՆՑ.—1—2 ժ. վիրաբուժական հ.:

Գ. Ա. ԲԷՅԵՐ.—1—2 ժ. երեխայոց և ներքին հ.:

Ի. Ն. ԹՈՒՄԱՆՕՎ.—5—6 ժ. (երեկոյեան)-կանանց հ. և մանկաբարձութիւն:

Հիւանդանոցում բժշկում են հիպնօզով, կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս և ծաղկահատութիւն և ծծմայրների ընտրողութիւն:

Բժշկական խորհուրդի համար վճարը 50 կոպ. Օպերացիաների և համախորհուրդների վճարը ըստ համաձայնութեան: Գիշերօթիկ հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է ընդհանուր սենեակներից և առանձին օթեակներից:

առ. Ե. Հ. Կ. 4—100

Թիֆլիսի երաժշտական դպրոցի համերգային դահլիճում

այսօր, մարտի 18-ին

կը կայանայ

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ—ՍՕԼԻՍՏ

ՅՈՎՀԱՆ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ

Երկրորդ եւ վերջին

ՀԱՄԵՐԳԸ

Դաշնակահար **Վ. Վ. ՊՕԿՐՕՎՍԿՈՒ**

մասնակցութեամբ.

Սկիզբն է երեկոյեան 8½ ժամին:

Տոմսակները 5 ր. 10 կօպէկից մինչև 50 կ.: Վաճառվում են Ի. Ա. Սուզանաջեանի երաժշ. խանութում, իսկ համերգի օրը, առաւօտեան ժամը 10-ից դահլիճի մուտքի մօտ:

(առ.) 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անյետաձգելի գործ. Վերջին տեղեկութիւններ. Պետական Դումայի շուրջը. Պետական Դումա. Մամուլ. Պետական Դումայի շուրջը. Պետրօվ քահանան և վեղարաւոր բիւրօկրատիան. Բարձրագոյն շրջաններում. Բանւորական շարժում. Յաղթանակ պարտութեան մէջ. Դարձեալ փոխառութեան հարցը. Թատրօն և և երաժշտութիւն. Նամակ Սամարկանդից. Նամակ Երևանից. Գիւղական կեանքից. Խարբերդի կեանքից. Նամակներ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. —ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԱՆՅԵՏԱՁԳԵԼԻ ԳՈՐԾ

I

«Մշակի» երէկվայ համարից մեր ընթերցողները իմացան, որ Պետական Դումայի հայ պատգամաւորները՝ Աթաբէգեան, Սաղաթելեան, Տիգրանեան և Տէր-Աւետիքեան խնդրում են տեղեկութիւններ մեր երկրի կարօտեալների մասին:

Տեղեկութիւններ մի որոշ չափով կան մեր տրամադրութեան տակ և դարձել են մամուլի նիւթ: Կան տեղեկութիւններ և Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի ձեռքում:

Բայց և այնպէս պէտք է սրտի կըսկիծով արձանագրել, որ սիստեմօրէն հաւաքված և մշակված տեղեկութիւններ մենք չունենք միասված ամբողջ շրջանի մասին:

Մենք կը հրատարակենք մեզ մօտ եղած այն տեղեկութիւնները, որոնք դեռ լոյս չեն տեսել և որոնք կրում են նախկինների վերաբերութեամբ լրացուցիչ բնաւորութիւն:

Ինչպէս էլ լինի՝ պէտք է եղած նիւթը անմիջապէս կարգի բերել և ուղարկել պատգամաւորներին, որպէսզի այդ անյետաձգելի գործը չը փտսվի նիւթերի և ցուցմունքների բացակայութեան պատճառով:

Դումայի յանձնաժողովը պէտք է կարող լինի կարճ միջոցում պատրաստել իր զեկուցումը և ներկայացնել պատգամաւորների քննութեան և բարեհայեցողութեան:

II

Միևնոյն ժամանակ մենք անհրաժեշտ ենք համարում յորդոր կարդալ, որ մեր գաւառական գործողները, տեղական Նպաստամատոյց յանձնաժողովները, որքան կարելի է կարճ միջոցում ժողովէին տեղեկութիւններ և ուղարկէին թէ մամուլի օրգաններին և թէ Կենտրոնական Նպաստամատոյց Յանձնաժողովին տեղ հասցնելու համար:

Իւրաքանչիւր գաւառական շրջանում դժուար չէ գիւղերից ներկայացուցիչներ հաւաքել և պարզել իրականութիւնը: Թող թւերը լինեն մերձաւորապէս ճիշտ, բայց միայն նրանք հաւաքվեն շուտ:

Օրինակ, գիւղական ներկայացուցիչները կարող են ասել, որ այս ինչ գիւղում, որ ունի դիցուք 100 ծուխ բնակիչ, 20-ը կարող են իրանք իրանց միջոցներով կառավարվել, մի 30-ը ունեն միայն սերմացուի կարիք, իսկ մնացածները բոլորովին զուրկ են թէ ապրուստի միջոցներից և թէ սերմացուից: Հաշուի առնելով այդ թւերը և դրանց վրա աւելացնելով ցուցումներ՝ թէ քանի ամսվայ պաշար է պէտք մինչև նոր հունձը և թէ որքան սերմացու է հարկաւոր գիւղացիներին միջին թւով, մենք կը կազմենք որոշ գիւղի կարիքի մասին գաղափար:

III

Եթէ մեր գաւառական գործողները չը ցանկանան իրանց պարտականութիւնը կատարելու, մենք անշուշտ կը տեսնենք մեր ձեռքին փոքր ի շատէ վստահելի նիւթ Պետական Դումային ներկայացնելու համար:

Այդ տեղեկութիւնները կարելի է ուղարկել իբրև լրացուցիչ նիւթ:

Մենք ցանկալի ենք գտնում, որ թէ մամուլի մէջ երևացած և թէ միւս տեղեկութիւնները կենտրոնանան Թիֆլիսի Նպաստամատոյց Յանձնաժողովի մօտ:

Մասնաւոր զեկուցումները կամ հաղորդագրութիւնները, անկասկած, կարող են որոշ դէպքերում շատ գնահատելի լինել, բայց Դումայի համար աւելի նշանակութիւն կունենան այն նիւթերը, որոնք բղխում են Նպաստամատոյց Յանձնաժողովից, իբրև մի այնպիսի հիմնարկութիւնից, որ յատկապէս զբաղվել է օգնութեան գործով: Այդ նիւթերը այդպիսով կը կրեն մի տեսակ կիսապաշտօնական բնաւորութիւն, մանաւանդ որ Յանձնաժողովը միայն կարող է ընդհանուր ամփոփումներ անել ամբողջ աղէտեալ շրջանի համար:

IV

Կարիքը ժողովրդական է, աղէտը ընդհանուր:

Ուստի իւրաքանչիւր մարդ, որ կարող է նպաստել պարզելու ժողովրդական վիճակը, պէտք է ժողովի թւեր, կազմի նկարագիրներ և դարձնի նրան թէ հասարակութեան և թէ հայ պատգամաւորների սեփականութիւն:

Մեզ յայտնի չէ, թէ ինչ եղանակով կը կատարվի օգնութեան գործը: Արդեօք կը տրվի նպաստը վերադարձնելու պայմանով, թէ կը նուիրվի գիւղացուն ամբողջապէս կամ մի որոշ մասով— այդ մենք չը գիտենք: Այդ կը պարզէ Պետական Դուման: Ցամենայն դէպս, անկասկած է, որ նպաստները եթէ համարվեն նոյնիսկ փոխառութիւն կամ պարտք, կը տրվեն արտօնեալ պայմաններով, օրինակ առանց տոկոսի:

Գաւառական գործողներ, օգնեցէք ժողովելու տեղեկութիւններ կարելիին չափ կարճ միջոցում և այդպիսով հնարաւորութիւն տուէք Պետական Դումային ճիշտ գաղափար ունենալու մեր ազգաբնակութեան կարիքի մասին: Պետական Դուման սպասում է այդ տեղեկութիւններին:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սղնախ, մարտի 13-ին

Երէկ, մարտի 14-ին, Ջուգաանի գիւղի ծայրին սպանվեց Սղնախի յայտնի քաղաքացի Ալեքսանդր Ամիրխանեան: Ըրպէս պատմում են, Ամիրխանեանը ձիով գնալիս է եղել, ճանապարհին պատահում է նրան «դաչաղ ընկած» մի 15 տարեկան տղայ, հրացանով սպանում է նրան և նստելով նրա ձիու վրա, փախչում է: Սպանվածի դիակը բերին Սղնախ: Այսօր անդամահատեցին: Ալեքսանդր Ամիրխանեանը 70 տարեկան առոյգ ծերունի էր: Մարդասպանը չէ գտնված:

Սղնախի հայոց դպրոցը նուէր ստացաւ հին երիտասարդութիւնից մօտ 800 կտոր գիրք հայերէն և ռուսերէն, նաև մի պահարան: Գրքերն արժեն մօտ 200 րուբլի:

N. N.

Ախալցխա, մարտի 14-ին

Անարդարութեամբ քաղաքի վրա նըշանակված տուգանքը, որ 3000-ից իջաւ 2000-ի, ժողովուրդը դարձեալ դժուարանում է վճարել: Ինչպէս երեւում է, կառավարութիւնը ինքն էլ է հասկանում իր անարդարութիւնը, զիջումի տրամադրութիւն է ցոյց տալիս. այդպէս է խոստացել քաղաքիս զինւորական հրամանատարը: Երկու օր առաջ Կարապետեան դպրոցի սրահում հասարակական ժողով կայացաւ, որպէսզի նորից մի դիմում անեն և տուգանքը վերացնեն, իսկ առաջուց վճարած 500 րուբլին ընդունեն իբրև նուիրատուութիւն սպանված զինւորի ընտանիքին, և ոչ թէ իբրև տուգանք, քանի որ քաղաքը յանցաւոր չէ: Զինւորական հրամանատարը խոստացել է խնդիրը 1000 րուբլով փակել, որից եթէ մի բան պակաս վճարեն, ինքը կը լրացնէ: Ժողովում որոշվեց այդ գումարը լրիւ հաւաքել և վճարել:

Պետերբուրգ, 16 մարտ.—Կ. Պ. Պօբէդօնօսցեվի այրիին տարեկան կենսաթոշակ է նշանակված 12,000 րուբլի:

(«Հ. Գ.»)

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Հեռագրով)

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 մարտի: Դումայի ընտրած նախահաշւի, ֆինանսական և ելմտից մասնաժողովները աշխատանքների են ձեռնարկել: Նախահաշւի մասնաժողովը բաժանվում է 11 բաժինների, իւրաքանչիւրում 3-ական մարդ:

Ընդդիմադիր կուսակցութիւնների տեղեկատու բիւրօն և սահմ.-ռամկավարները առաջարկութիւն մտցրին՝ մշակել վիճաբանութիւնները սահմանափակելու և դումայական ֆրակցիաների կողմից իւրաքանչիւր հարցի համար խօսող հռետօրների թիւը կրճատելու միջոցներ: Գիւղացիական հասարակութեան հարցով զբաղվող սահմ.-ռամկ. մասնաժողովը, քննելով կառավարութեան մտցրած 1906 թ. մարտի 9-ի օրէնքը՝ վերաբերվող համայնքներից դուրս գալուն, որոշեց մտցնել հետեւեալ ուղղումները. 1) հաստատել ազատ անջատում համայնքից—առանց հասարակական հողերի վարչութեան մասնակցութեան. 2) հասարակական հողը համայնքից դուրս եկող տանտէրերին տրվում է միայն ամբողջ համայնքի համաձայնութեամբ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 մարտի: Պետական ելեւմուտը քննող մասնաժողովի նախագահ ընտրվեց Սավելեվը, քարտուղար՝ Պետերսօն: Նախահաշւի մասնաժողովի նախագահ՝ Ֆէօդորօվ, քարտուղար՝ Տատարինօվ:

Աշխատաւորների խմբակը Դումա է մտցնում մի հարցապնդում՝ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան անկանոն գործողութիւնների մասին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մկրտիչ I-ի Պետական Դումայի նախագահի անունով ուղարկած հեռագրի իսկականը. «Հանուր Ռուսաստանի ժողովի ամենահանդիսաւոր օրին աղօթելով ողջունում եմ երկրորդ Դումային իմ, եկեղեցու և համայն հայ ժողովրդի կողմից, որը անքակտելի կապերով իր բախտը կապել է ռուսական մեծ ժողովրդի հետ: Թող օրհնէ Աստուած երկրորդ Դումայի բոլոր անդամների գործերը—ի բախտաւորութիւն և երջանկութիւն Ռուսական Կայսրութեան բոլոր քաղաքացիների:—Մկրտիչ»:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Նիստը բացվում է ժամը 2 և 7 րոպէին: Նախագահում է Գօլօվինը: Ներկայ է արդարադատութեան մինիստրը: Նախագահը զեկուցանում է, որ ստացվել են հետեւեալ յայտարարութիւնները. տեղական տնտեսութեան գործերի գլխաւոր վարչութեան գրութիւնը՝ Նիժնի-Նովգորոդի տօնավաճառի եկամուտները որոշելու մասին, բոլոր կուսակցութիւնների գիւղացիների հերթական յայտագիրը՝ անյապաղ քարեկարգել գիւղացիների հողատիրութիւնը, շաղկապելով տեղական ինքնավարութեան հարցի հետ, որի հետեւանքներից է կախված տեղերում հողային հարցի լուծումը և այդ նպատակով պայմանաժողով ներքին գործերի մինիստրի ներկայացրած օրինագիծը, և ապա մի խումբ պատգամաւորների ծանուցագիրը՝ նշանակել որոշ օրեր հարցապնդումները լսելու, իսկ մնացած օրերը նուիրել կառավարական օրինագծերի քննութեան, որովհետև Դումայի օրէնսդրական ակտիւ գործունէութիւնը նրա գլխաւոր կոչումն է:

Շիդլովսկին առաջարկած հարցի վերաբերութեամբ բացատրում է, որ առաջարկելով ինքնակամ նուէրներով ֆոնդ կազմել գործազուրկներին օգնելու և նրանց համար հասարակական աշխատանքներ կազմակերպելու համար, նա նկատի ունէր միայն փութացնել գործազուրկներին օգնութիւն տալը և ոչ թէ մուրացկանի ողորմութիւն, որ միշտ վիրաւորական է մարդկային արժանապատւութեան. վերջացնում է նա իր ճառը, խնդրելով անցնել կառավարական օրինագծերի քննութեան, որպէս զի վերջապէս ապացուցանել Ռուսաստանին, որ Դուման ընդունակ է աշխատելու և կանէ ամեն բան երկրի տնտեսական մակերևոյթը բարձրացնելու համար:

Դուման դիմում է քննելու նախագը մշակող մասնաժողովի ընտրութեան հարցը և ընդունում է Ալեքսանդր Ստախովիչի առաջարկութիւնը՝ ընտրել 19 հոգուց բաղկացած մասնաժողով: Ընտրութիւնները նշանակվում են մարտի 19-ին:

Հերթին դրված է մի հերթական հարցապնդում՝ վերաբերվող Կրասնուֆիմսկում պատգամաւորներ Սիգօվի, Երշովի և այլերի ծեծին:

Իօսիֆ Հէսսէնը առաջարկում է ընտրել մի մասնաժողով՝ Դումա մտած հարցապնդումները նախապէս քննելու համար, և դրված հարցապնդումը յետաձգել, մինչև՝ որ մասնաժողովը նրան կը քննէ:

Սիգօվը գտնում է, որ տեղական ոստիկանութիւնը գործել է բարձր իշխանութեան ցուցմունքով. (աջակողմից ձայներ. «Ապացոյց, ապացոյց»): Սիգօվ մանրամասնաբար պատմում է թէ ինչպէս են ընդհարվել ոստիկանութեան հետ, յանուն նրա, ընտրողների և ամբողջ ռուս ժողովրդի պատուի և արժանապատւութեան կոչ է անում կառավարութեան—պատասխանել մինիստրութեան քաջերին յանցանքների համար. խնդրում է այդ գործի համար քննիչ մասնաժողով ընտրել Դումայի անդամներից:

Նախագահը բացատրում է, որ կարելի է խօսել կառավարութեան անօրինաչափ գործողութիւնների մասին, սակայն ոչ ոչնչով չապացուցված նրա յանցանքների մասին և, յայտնելով, որ Սիգօվի առաջարկած քննիչ մասնաժողովը չէ կարող ընտրվել, որովհետև նրա կազմելը ապօրինի է, խօսքը տալիս է արդարադատութեան մինիստրին:

Մինիստրը խօսում է. «Այն յայտարարութիւնը, որով ես պատիւ ունեմ դիմել Դումային, հարցապնդման հիմքում դրված դէպքի գնահատման նիւթ չէ լինելու: Ես ամենից առաջ կամենում եմ պարզել ձեզ հանգամանքները այն ձևով, ինչպէս հաղորդել է արդարադատութեան մինիստրութեան Պէրմի նահանգական դատարանի տեղական դատախազը: Թոյլ տուէք ինձ կառավարութեան կողմից բարձել մէջ տեղից այն անսահման կամայականութեան հարցը, որի մասին խօսեց Դումայի անդամ Սիգօվը: Կառավարութիւնը այստեղ յայտնեց, որ կառավարութեան բոլոր գործողութիւնները անսասանապէս ուղղվելու են՝ պահելու օրինականութիւնը և օրինաչափութիւնը: Սիգօվի ասածի վերաբերութեամբ ես թոյլ կը տամ ինձ նկատել միայն մի բան, որ անսահման կամայականութիւն ես կը համարեմ քննիչ մասնաժողով ընտրելու առաջարկը այն բանի վերաբերութեամբ, որ որոշված է դատաստանական իշխանութեան վճռով և որոշմամբ: Որոնք են այն հանգամանքները, որոնց վրա հիմնված է հարցապնդումը, որը համարվում է հերթական և բղխում է Դումայի անդամ Սիգօվից: Նրա մէջ խօսվում է խաղաղ ուղեկցութեան, ոստիկանութեան ներս խուժելու և ապա Կրասնուֆիմսկի փողոցներում կատարված բռնութիւնների մասին. ինչ վերաբերում է խաղաղ ուղեկցութեան, այդ խաղաղ, հանդիսաւ ուղեկցութիւնը դատախազական մարմնի հաղորդագրութեան մէջ նկարագրված է այսպէս. մարտի 13-ի երեկոյեան, Կրասնուֆիմսկում, տեղական քաղաքային դումայի շէնութեան մէջ ժողով էր նշանակված: Այդ ժողովը գումարված էր առանց ոստիկանութեանը նախօրօք տեղեկացնելու, որի պատճառով ոստիկանութիւնը եկաւ ժողովի ժամանակ, գիտենալով, որ նա կայանում է: Ոստիկանութեան այդ երևալը ոչ մի կերպ չէ կարելի անուանել բռնի ներս խուժում, դա նշանակում է կատարել ժողովների վերաբերեալ օրէնքը, որի մէջ ուղղակի ցուցմունք կայ ոստիկանութեան պարտականութեան մասին՝ առաջարկել ապօրինաբար ժողովվածներին ցրվել և պահանջին չը հնազանդվելու դէպքում—դիմել ոյժի: Սակայն, պարոններ, ինքը ժողովը խաղաղ ժողով էր, ոչ մի—ինչպէս ասում է Սիգօվը, քաղաքական հարց նրա մէջ չը յարուցվեց: Այդ առիթով յայտնում եմ Դումային դատախազից ստացած տեղեկութիւնները, որոնց մէջ ասված է որ ոչ միայն քննվել են քաղաքական հարցեր, այլ Սիգօվը ներկայ եղողներին կարդացել է այն նախագը, որի մէջ խօսվում է մշտական զօրքը ժողովրդական կամաւոր խմբերով փոխարինելու, մասնաւոր սեփականութիւնը գրաւելու, հիմնադիր ժողով գումարելու մասին: Այդ տեղեկագրութեան մէջ ասված է, որ երբ ժողովում երևացել է իսպրավնիկի օգնականը, Սիգօվը առաջարկել է նրան անմիջապէս հեռանալ և ասել է. «Այստեղ, քաղաքացիների մասնաւոր շրջանում ոստիկանութեան տեղը չէ» և դիմել է ժողովականներին յայտնելով, որ նրա համար, իբրև Դումայի անդամի համար հակառակ և վիրաւորական է ոստիկանութեան ներկայութիւնը, ուստի նա ստիպված է հեռանալ ժողովից: Սիգօվի այդ խօսքերը՝ որը յետոյ ցոյցով դիմել է դէպի դռները, յարուցել են հասարակութեան մէջ ուժեղ իրարանցում, լսվել են սուլոց և աղաղակներ՝ «կորչի ոստիկանութիւնը»: Սիգօվին բարձրացնում են ձեռքերին և դուրս են տանում նրան մարսէլիօզ երգելով: Այդ րոպէից, պարոնայք, սկսվում է արդէն ամեն բան Դումայի պատերից դուրս, փողոցում: Աւելի իսկութեան համար ես ինձ թոյլ կը տամ ձեր ուշադրութիւնը զբաղեցնել դատախազի գրութեան իսկականի կարճատև ընթերցումով: Նրանից յետոյ, որ ես ձեզ յայտնեցի, որ նրան ձեռքերի վրա բարձրացրին և դուրս տարան փողոց, Դումայի անդամ Երշովը անմիջապէս միանում է Սիգօվին և նոյնպէս ցոյցով դուրս է տանվում ժողովից, որտեղից համարեա ամբողջ հասարակութիւնը դուրս է եկնում փողոց: Քաղաքային վարչութեան շէնութեան մօտ ժողովվում է մի ամբոխ, որը Երշովի, Սիգօվի և ուրիշ շատերի գլխաւորութեամբ «Վարշավեանկա» և «Դուբինուշկա» յեղափոխական երգերով առաջ է շարժվում փողոցով: Ամբոխը կամաց-կամաց մեծանում է և, ճանապարհին միանալով նոր անձանց հետ, հասնում է մօտ 300 մարդու. գնացքը աստիճանաբար սկսում է ընդունել հասարակական հանգստութեանը սպառնալի բնաւորութիւն: Ուստի, իսպրավնիկի օգնականի հրամանով, համախմբման դէմ ընդառաջ է եկնում 20 հոգուց բաղկացած հեծեալ պահակախումբ, որոնք գաւառական համագումարի տեղական նախագահի տան մօտ կտրում են ամբոխի ճանապարհը: Տեղական ոստիկանական

վերակացուն սկսում է համոզել ամբոխին ցրվել և չերգել յեղափոխական երգեր։ Այն ժամանակ Երշովը ասում է ոստիկանական վերահսկչին. «Քեզ ո՞վ խնդրեց գալ այստեղ. դու վիրաւորում ես Պետական Դումայի պատգամաւորներին»։ Դրա հետ միասին ասում է հասարակութեան. «Ուշադրութիւն մի՛ք դարձնի, երգէք մարսէլիոզան»։ Չը նայած ոստիկանական վերակացուի յաճախակի նախազգուշացումներին, որ եթէ ամբոխը չը ցրվի և չը դադարի երգելուց, պահակները կը ցրեն նրան, Սիգովը, Երշովը և կրկին մի երրորդ անձնաւորութիւն, ոգևորելով միացածներին, աղաղակում են. «Կուրծքներդ դէմ տուէք, ոչ մի տեղ մի գնաք». իսկ ուրիշ մէկն էլ ասում է. «Թքեցէք ոստիկանութեան վրա». որից յետոյ ամբոխը սկսում է գլխարկներ նետել և աւելի ուժեղ առաջ գրոհ տալով, երգում է մարսէլիոզան։ Տեսնելով, որ համախումբը կարող է հասարակութեան ապահովութեան համար սպառնական կերպարանք ընդունել և որ նա չէ ցանկանում հպատակվել օրինական պահանջին, ոստիկանական վերակացուն հրամայում է պահակախմբի գլխաւորին ցրել ամբոխին ուժով, այն ժամանակ էլ գործադրվում է ուժ։ Բարեբախտաբար զէնք չէ գործադրվում և նագայկաներով ցրում են ամբոխը, որը մասամբ ցրվում է, մասամբ փախչում է, ոստիկանութեան հասցէին սպառնալիքներ կարդալով։ Ահա, պարոններ, ինչ տեսակ են գործի հանգամանքները դատախազի հաղորդագրութեան համաձայն։ Սակայն գործի հանգամանքները գնահատում են պահանջում, որը ի մէջի այլոց ասած, արդէն արված է։ Սակայն արդէն արված գնահատութիւնը ինձ—իբրև արդարադատութեան մինիստրի համար, գոհացուցիչ չէ. ինձ համար գոհացուցիչ է միայն մի գնահատում—դատարանի և դատաստանական իշխանութեան գնահատումը։

«Ահա ամբողջ նկարագրածս, որ քրէական օրէնքի տեսակէտից բաժանվում է երկու մասի և ստացաւ համապատասխան ուղղութիւն։ Ամենը, ինչ վերաբերում է տեղական քաղաքային դումայի շինութեան մէջ կայացած ապօրէն ժողովին, դատարանի տեղական դատաական անդամի քննութեան նիւթ է դարձել։ Անկասկած է, որ այդ անդամի դատավճռում խօսք է ասված այն հեռագիրների մասին, որ Դումային հաղորդել է նրա անդամը։ Դէպքի միւս մասը, որ վերաբերում է փողոցային անկարգութիւններին, ներկայումս նախնական քննութեան առարկայ է դարձած։ Այդպիսով այդ դէպքի երկու մասերն էլ, որոնք, այսպէս ասած, նախօրօք լուծվել են Պետական Դումայի անդամ Սիգովից անսահման կամայականութիւն երեւան գալու մտքով, այդ գործի երկու մասերը լուծված են այնպէս, ինչպէս պահանջում է օրէնքը։ Ուստի բոլոր եղածի գնահատութիւնից ձեռնպահ եմ մնում։ Այդ գնահատութիւնը, պարոնայք, կանեն դատարանը և դատաստանական իշխանութեան ներկայացուցիչները»։

Մինիստրի ճառից յետոյ քուէարկվում է այն հարցը—թէ, արդեօք, Դուման Սիգովի հարցապնդումը հերթական է գտնում, թէ՞ ոչ։ Հարցապնդման հերթականութիւնը մերժվում է ձայների ահագին մեծամասնութեամբ և ընդունվում է Հէսսէնի առաջարկութիւնը՝ ընտրել 33 հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով, որին և յանձնել Սիգովի հարցապնդումը։

Դուման անցնում է լսելու Կալուգայի նահանգի պատգամաւորների լիազօրութիւնների հարցը։ Բաւական երկար վիճաբանութիւններից յետոյ Դուման անցնում է գաղտնի քուէարկութիւն անելու—Կալուգայի նահանգի պատգամաւորներ Շեպէլևի և Սօբոլևի ընտրութեան բեկանման համար։ Թերթիկները տալու ժամանակ հաստատվում են Տօբոլի նահանգի ընտրութիւնները. տեղական ոստիկանութեան գործողութիւնների մասին վճռվում է հաղորդել Ներքին գործերի մինիստրին։ Ապա հաստատվում են Վիատկայի և Խարկովի նահանգների ընտրութիւնները։ Կալուգայի նահանգի պատգամաւորների բեկանման համար ձայն են տալիս 149 հոգի, հակառակ—258. ձեռնպահ են մնում 28 հոգի։ Բայց և այնպէս Շեպէլևի և Սօբոլևի ընտրութիւնները վճռվում է չը բեկանել։

Դուման լսում է պարսից մէջլիսի, ամենայն հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի, Դումայի անդամ Գրիգոր քահանայ Պետրովի, նախկին պատգամաւորների, գիտնականների, կրթական հաստատութիւնների, զեմստվօների, քաղաքների, շինական հաստատութիւնների, և քաղաքական կուսակցութիւնների շնորհաւորական հեռագիրները։

Ժամը 5 և 25 րօպէին նիստը փակվում է։ Հետևեալ նիստը կը կայանայ մարտի 19-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին։

ՄԱՄՈՒԼ

Մարտի 10-ին Պետական Խորհրդի 36 անդամները մի առաջարկութիւն ներկայացրին Խորհրդին՝ հարցապնդում անելու ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին Մօսկվայի և Պետերբուրգի համալսարաններում փետրվարի 20-ին տեղի ունեցած բազմամարդ միտինգների առիթով, որոնց ներկայ են եղել կողմնակի շատ մարդիկ։ Այդ հարցապնդումը պատճառաբանվում է նրանով, որ անկարելի են համարում թոյլատրել, որպէսզի դպրոցները ծառայեն հակակառավարչական, հակապետական և հակահասարակական նպատակների և որպէսզի նրանց պատերի մէջ կազմակերպվեն ապօրէն, յեղափոխական բնաւորութիւն կրող ժողովներ, մանաւանդ որ յեղափոխական ագիտացիան խախտում է դպրոցական կազմի բոլոր հիմունքները, որի շնորհիւ դպրոցները անընդունակ են դառնում իրագործել իրանց դաստիարակչական և կրթական նպատակները։

Այդ հարցապնդումի մէջ, ի մէջի այլոց, այն միտքն է արծարծվում, որ դպրոցի վարիչները ամեն ջանք պէտք է գործ դնեն արգելք լինելու, որպէսզի յեղափոխական ագիտացիա չը մղվի, ապօրէն ժողովներ չը գումարվեն դպրոցում և ձեռք ձեռքի տուած գործեն կառավարչական միւս իշխանութիւնների հետ միասին։

Դա իսկապէս մի արշաւանք է, որ սկսվում է ինքնավար համալսարանների դէմ կառավարչական շրջանների կազմակերպութեան կողմից։ Այդ առաջարկի հետ միաժամանակ կառավարչական տրամադրութիւնների ու խորհրդի բարօմետր «Нов. Вр.» իր կողմից կոչնչին բարձրացրեց «Пора объяснить» յօդուածով, որի բուն իմաստը այն է, թէ մեր պետական խախտված օրգանիզմի ամենացաւոտ կողմերից մէկը բարձրագոյն դպրոցն է, որի վրա սպեղանի դնելու միակ միջոցն է որոշել յիշեալ դպրոցների ինքնավարութեան ճիշտ սահմանները և նրա հետ շաղկապված իրաւունքներն ու պարտականութիւնները։

Որ մեր բարձրագոյն դպրոցները որոշ չափով ներկայումս մեր ցաւագար կողմերից մէկն է, այդ ամենքին էլ յայտնի է, սակայն յայտնի է և այն, որ միայն դպրոցական խնդիրը չէ մեր ցաւագար կողմը, այդպիսիների թիւը չափազանց շատ է պետական վարչական բոլոր մասերում և երկրի սօցիալական կեանքի մէջ։

Մատնանշելով երկրի մէջ բոլոր ցաւագար կողմերը՝ «Р. В.» լրագիրը նկատում է.

Հին և նոր ռէժիմի մէջ գոյութիւն ունեցող յամառ կռւի շրջանում, երբ կուսակցական խիստ լարված պայքար է մղվում, երբ չը ստացված ակնկալութիւնները բորբոքում են լարված կրքերը, այդպիսի մի շրջանում դժուար է սպասել, որպէս զի մարդիկ, մանաւանդ ուսանող երիտասարդութիւնը, հեռու մնային լայն ծաւալ ստացող շարժումից և չը խառնվէին քաղաքական կռւին։ Այդպիսի պայմաններում, ի հարկէ, նրանք կարող են դուրս գալ օրինական սահմաններից, ակադեմիական հարցերը տեղի կը տան քաղաքական հարցերի առջև, ակադեմիական կեանքի կանոնաւոր ընթացքը կարող է խախտվել. դրա դէմ պէտք է կռւել, բայց միւս կողմից այդ պէտք է ուշադրութեան առնել, որպէս ժամանակակից մոմենտի երեւոյթ, որ կապ ունի ընդհանուր բնաւորութիւն ունեցող երեւոյթների հետ և պահպանվում է դրսից, հասարակութեան կողմից, մանաւանդ նրա ծայրայեղ քաղաքական կուսակցութիւնների կողմից։

Ամենքին յայտնի է, որ քաղաքական ագիտացիան վաղուց արդէն մուտք է գործել մեր բարձրագոյն դպրոցները և որ այդ դպրոցի ունկնդիրներից էր գլխաւորապէս դուրս գալիս քաղաքական գործիչների և ագիտատորների մի ամբողջ շարք սերունդ։ Վաղուց է սկսվել նոյնպէս և կառավարութեան կռիւը մեր դպրոցների մէջ տիրող յեղափոխական ոգու դէմ, և այդ նպատակով զանազան ժամանակներում գործադրվել են նախազգուշութեան և ճնշման զանազան միջոցներ։ Արգելվում և հալածվում էին ուսանողական համագումարները, ժողովները, ընկերութիւնները և այլն, աստիճանաբար կրկնապատկում էին նրանց վրա յայտնի թէ գաղտնի վարչական ու ոստիկանական հսկողութիւնները, փորձում էին ուսանողներին ենթարկել խիստ ռէժիմին, արձակում էին դպրոցից, աքսորում էին, նոյնիսկ Սիբիր էին ուղարկում, զինուորութեան էին տալիս, խոչընդոտներ էին ստեղծում համալսարան մտնելու համար, ընդունում էին միայն կլասիքական գիմնազիաների ad hoc ռէժիմին ընտելացածներին, փորձեցին «մաքրել» և պրոֆեսօրական միջավայրը, արձակում էին այն պրոֆեսօրներին, որոնք «անվստահելի» էին համարվում։ Մի խօսքով բոլոր հնարաւոր միջոցները գործադրվեցին, բայց և այնպէս մինչև այժմ էլ անկարգութիւնները շարունակվում են և քաղաքական խլրտումները աւելի ու աւելի սաստկանում։

Սրանից երեք տարի առաջ սկսված ազատագրական շարժումը իր ներգործութիւնը ունեցաւ բարձրագոյն դպրոցների վրա և սկսված քաղաքական ընդարձակ կռւի հետևանքը եղաւ այն, որ հին ռէժիմը զիջումներ արեց։ Իրաւ է, թէև քիչ յետոյ ռէակցիան նորից ուժեղացաւ, ընդբնասիաները վերսկսվեցին աւելի վայրագ թափով, բայց կռիւը դեռ շարունակվում է և Դուման թերևս կարող կը լինի սանձահարել ռէակցիայի բռնկումները և երկիրը դնել իր բնական շաւղի վրա։ Ժողովուրդը իր գիտակից անդամների հետ միասին կը նպաստէ նրան և կը գնայ նրա հետ միասին ձեռք ձեռքի տուած։ Չը նայելով խորհրդի օպպօզիցիայի ջանքերին, հարցապնդումը ընդունվեց մեծամասնութեամբ։ Համալսարանական ինքնավարութիւնը մազից է կախված, համալսարանները փորձութեան օրերում են գտնվում, բայց օրինական պատասխանատւութեան ենթարկել ինքնավար համալսարանների մարմիններին, ինքնավարութիւնը ջնջել, ոստիկանական կարգեր վերահաստատել, փակել, կործանել—կառավարչական ադմինիստրացիայի համար հնարաւոր բան է. սակայն ինչ կը լինի այդ բոլորի հետևանքը։ Դրա մասին հարկաւոր է որ լաւ մտածեն հարցապնդումի պաշտպանները ու ոստիկանական կամայական կարգերի սիրահարները։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Պետական Դումայի վերջին երկու նիստերը առիթ են տուել պարլամենտական լրջախոհ շրջաններին դժգոհ լինելու նախագահ Գոլովինից։ Մարտի 6-ի նիստում նա շատ էր յուզվում և նոյնիսկ մի վայրկեան քիչ մնաց, որ նա իրան բոլորովին կորցնի, ընդհատելով Ծերեթելին և առաջարկելով չը խօսել զինված ապստամբութեան մասին, մինչդեռ վերջինս ամենևին չէր էլ խօսում զինված ապստամբութեան մասին։ Գոլովինը իր այդ վարմունքը արդարացնում է նրանով, որ նա հաւատաց աջակողմեաններին, որոնք բղավում էին՝ «ինչու էք թոյլ տալիս խօսելու զինված ապստամբութեան մասին»։ Ապա կշտամբանքի առարկայ է դարձել և այն հանգամանքը, որ նախագահը Ստոլիպինի երկրորդ ճառից յետոյ առանց որևէ հիմքի վիճաբանութիւնները վերջացած է յայտարարել, որի շնորհիւ պրեմիերի մարտահրաւէրը անպատասխան է մնացել։ Վերջապէս յաջորդ ապարդիւն ու անվայել նիստի համար էլ մեղադրում են Գոլովինին, որ թոյլ տուեց անվերջ վիճաբանութիւններ անել։ Բոլորին անհանգստութիւն է պատճառում և այն հանգամանքը, որ նախագահի օգնական Պօզնանսկին ու Բերեզինն էլ շատ քիչ պատրաստականութիւն ունեն Դումայի նիստը վարելու համար։ Կարծում են, որ Պօզնանսկու մտերիմները կը համոզեն նրան հրաժարվել իր պաշտօնից։ Նորից է հարց բարձրանում Տեսլենկոյի թեկնածութեան մասին։ Հակառակ դէպքում սօցիալիստ-յեղափոխականները առաջ կը քաշեն իրանց թեկնածուին, որը, ի հարկէ, նախօրօք պաշտօնապէս դուրս կը գայ իրանց կուսակցութեան կազմից։ («Од. Нов.»)

—Պետերբուրգում լուր է պտտում, որ կադետների և կառավարութեան միջև համաձայնութիւն է տեղի ունենում, փոխադարձ զիջումների հիման վրա։ Մինիստրական պաշտօններից չորսը առաջարկվում է հասարակական գործիչներին, ֆինանսների մինիստրի պաշտօնը՝ Վիտտէին։ Ասում են, որ Ստոլիպինը իբրև թէ համաձայնվել է զինուորական-դաշտային դատարանները վերացնելու և մասնակի ամնիստիայի։ Այդ լուրերի մէջ, անշուշտ, որոշ չափով ճշմարտութիւն կայ։ Պետական Դումայի անդամ Կուտլերը բանակցութիւն է վարում Ստոլիպինի հետ։

—Ստոլիպինը, բիւջէտը հաստատել տալու և փոխառութիւն կնքելու յուսով, արդարև տրամադիր է որոշ զիջումներ անելու։ Նա պատրաստ է (?) տեղի տալ զինուորա-դաշտային դատարանները վերացնելու և մասնակի ամնիստիայի հարցում, բայց դրանից աւելի ոչինչ։ Իրանից մինչև պարլամենտական մինիստրութիւն և կադետներից կառավարչական կուսակցութիւն ստեղծելու տրամադրութիւնը դեռ շատ հեռու է։ Դուման առ այժմ միայն տանելի են համարում, բայց լիովին դեռ չեն ընդունում և այդ Դումայի հետ միասին աշխատելու հնարաւորութեան չեն հաւատում, այլ միայն փորձեր են անում նրան իրանց հլու զէնք դարձնելու նպատակով։ Կան բիւրոկրատներ, որոնք այդ բանին հաւատում են, ընդունելով, որ Դուման արձակվելու վախից, ուղենալով փրկել և պահել իր գոյութիւնը, զիջումներ կանէ։ («Р. Сл.»)

ՊԵՏՐՈՎ ՔԱՀԱՆԱՆ ԵՒ ՎԵՂԱՐԱՒՈՐ ԲԻՒՐՕԿՐԱՏԻԱՆ

(Նամակ Մօսկվայից, մարտի 10-ին)

Ո՞վ է Պետրով քահանան և ինչ դեր է խաղացել նա ռուսաց գրական-հասարակական ասպարէզում... Ի՞նչ է արել նա Ռուսաստանի համար և ինչ վարձատրութիւն ստացաւ նա իր արածների համար... Այդ հարցերին պատասխանելու համար մենք կարիք չենք զգում շատ հեռուն գնալ, անցեալի պատմութեան մէջ գտնել մեր պատասխանները։ Պետրով քահանան ինքը ժամանակակից մարդ է, հետևապէս նրա մասին գրելու համար ժամանակակից կեանքից նիւթ կը վերցնենք մենք...

Պետրով քահանան մէկն է Ռուսաստանի այն գրական-հասարակական գործիչներից, նա մէկն է այն համեստ գրողներից և տաղանդաւոր հրապարակախօսներից, որոնք իրանց կեանքի ամենալաւագոյն տարիները ծառայեցրել են հասարակութեան շահերին, ամբողջովին նուիրվելով հայրենիքի բարօրութեան և բարգաւաճման գործին։ Պետրով քահանան մէկն է այն անձերից, որոնք ծնվել ու սնվել են իրանց հարազատ ժողովրդի մէջ, որոնք ցաւել են հասարակութեան ցաւերով, տանջվել են ժողովրդի տանջանքներով... Պետրով քահանան իր ժողովրդի հարազատ զաւակն է, նա իր ժամանակի ծնունդն է։

Վաղուց, շատ վաղուց նա սկսել է աշխատակցել ռուսաց, գլխաւորապէս մայրաքաղաքի թերթերում։ Նա «Русское Слово» թերթի գլխաւոր սիւներից մէկն է, որ վաղուց ի վեր աշխատակցում է որպէս տաղանդաւոր հրապարակախօս, լուրջ և պատրաստված մի անձն։ Նա իր պարբերաբար զետեղած նիւթերով, ուր աչքի է ընկել միշտ նրա հրապարակախօսական տաղանդը, գրելու ամենաբարձր ձիրքը, ժողովրդական մատչելի լեզուն և կենդանի խօսքը, շատ մեծ բան է տուել ռուս ընթերցողին, մանաւանդ ժողովրդական ստորին խաւերին։ Պետրով քահանայի գրվածները, շնորհիւ իրանց մատչելի լինելուն, միշտ էլ յափշտակութեամբ են կարդացվել ժողովրդի կողմից, մեծ հետաքրքրութեամբ են ընդունվել ընթերցողի և համակրողների կողմից... Նա «Русское Слово»-ի տարածման աջողութեան զարկ տուողներից մէկն է։ Այստեղ ի դէպ է յիշել, որ նա իւրաքանչիւր տողին 10 կոպէկ վարձատրութիւն է ստանում։

Անցաւ որոշ ժամանակ, 1905 թ. հոկտեմբերի 17-ին հրատարակվեց մեռած բիւրոկրատիայի թղթէ սահմանադրութիւնը։ Կարճ ժամանակվայ խօսքի և մամուլի ազատութեան օրերում հրատարակվեցին շատ թերթեր ինչպէս մայրաքաղաքում, այնպէս էլ Ռուսաստանի զանազան քաղաքներում։ Մայրաքաղաքի թերթերի թւումն էր նաև «Правда Божія» թերթը, որ հրատարակվում էր Պետրով քահանայի խմբագրութեամբ։ Այդ թերթը, շնորհիւ իր մատչելի լեզուի և արժէքի, պէտք է ասել, որ ցրվում էր շատ մեծ քանակութեամբ։ Թերթը գլխաւորապէս նուիրված էր ռուս գիւղացիութեան և աշխատաւոր մասսայի կարիքներին ու շահերին։ Պետրով քահանան, ուր նրա գրվածները մեծ տեղ էին բռնում, կարողանում էր ժողովրդական լեզուով զրուցել ժողովրդի հետ, գեղեցիկ կերպով բացատրել և հասկացնել նրան, թէ ինչ է հարկաւոր ռուս չքաւոր ժողովրդին, ինչ պէտք է անէ նա, ինչ դեղերով կարելի է բժշկել ժողովրդի ցաւերը և այլն... Այս բոլորը նա անում, բացատրում էր ճշմարտութեան և արդարութեան հիմունքներով։ Նա իր ամբողջ շէնքը կառուցանում էր աւետարանական հիմքերի վրա, նրան առաջնորդում էր աստուածային ճշմարտութիւնն և քրիստոնէական ցուալը...

Տողերիս գրողը յաճախ առիթ է ունեցել լսելու ռուս աշխատաւոր մասսայի վիճաբանութիւնները Պետրով քահանայի «Правда Божія» թերթի մասին, որ Պետրով քահանան ճշմարիտ է գրում, նրա գրածներն ու ասածները ժողովրդի իսկական սրտից են բղխում, նա մեր շահերն է պաշտպանում, մեր վիճակն է մտնում և այդպիսով արձագանք տալիս մեր կարիքներին։ «Ա՜խ, որքան գեղեցիկ և կենդանի է գրում տէր-հայրը—Պետրով քահանան։ Առանց «Правда Божія» կարդալու չեմ կարողանում օրս մթնացնել։ Եթէ չը լինի Պետրով քահանան, այն ժամանակ ես, հոգեկան քաղցից կը մեռնեմ»...—ասել է իր ժամանակին մի աշխատաւոր մարդ։ Իմ այն հարցին, թէ կարդացվու՞մ է աշխատաւոր մասսայի մէջ, նա դրականապէս պատասխանեց, որ այդ մասին ոչ մի կասկած լինել չէ կարող, նա յարգված և սիրված է մեր բոլորիս կողմից, նրան պաշտում ենք ուղղակի մենք... Այս արդէն ցոյց է տալիս, թէ նա ինչ դիրք է ձեռք բերել հասարակութեան մէջ, որպիսի ժողովրդականութիւն է վայելում...

Բամու բերած ազատութիւնը քամին տարաւ. բիւրոկրատիայից ուժով ձեռք բերած մանիֆեստը կորցրեց իր նշանակութիւնը և հրատարակված մի շարք թերթերը դադարեցվեցին կառավարութեան կողմից։ Դադարեցված թերթերի թւումն էր նաև Պետրով քահանայի «Правда Божія» թերթը, որ անհամեմատ քիչ երկար շունչ քաշելու բախտն ունեցաւ։ Նա դադարեցվեց կոյր բիւրոկրատիայի կողմից այն պատճառով, որովհետև Պետրով քահանան ժողովրդին քարոզում էր, որ վերջինիս հող, կամք է հարկաւոր, որովհետև նա յայտարարում էր, որ ժողովրդին պէտք է ազատութիւն տրվի, որպէս զի նա կարողանայ ազատ կերպով մտածել, գրել, դատել, համախմբվել և իր կարիքների համար հոգալ։ Բիւրոկրատիային այդ դուր չէր գալիս, նա հրամայողաբար ասում էր՝ լռիր և ուրիշ ոչինչ։ Բիւրոկրատիայի մասին գրվածը որքան էլ ճշմարտութիւն լինի, այնուամենայնիւ չէ կարելի, հետևաբար պէտք է դադարեցնել թերթի հրատարակութիւնը։ Եւ դադարեցրին, առանց այդ մասին երկար ու բարակ մտածելու, առանց հաշւի տալու թէ ինչու համար է անվում այդ...

«Правда Божія»-ի դադարումից յետոյ Պետրով քահանան ճանաչվեց որպէս վնասակար գրող կառավարութեան կողմից։ Հալածանքները նրա դէմ, որպէս մի հրապարակախօսի դէմ, որ ընդունակ է ընթերցողի և «իսկական ռուս մարդկանց» մտքերը պղտորել, ժամանակի ընթացքում սաստկացին նոյն բիւրոկրատիայի կողմից և վերջինս ամեն ջանք գործ էր դնում խեղդելու նրա մարդկային զգացմունքները, մեռցնելու նրա եռանդը, սպանելու նրա կենդանի խօսքը և համայն Ռուսաստանին (իմա բիւրոկրատներին) յայտարարելու, որ Պետրով քահանան անարժան է իր կոչման, նա կենդանի մահվան է դատապարտված...

Այդ բոլոր հալածանքները, ուղղված Պետրով քահանայի դէմ, մինչև օրս, այսպէս ասած, աշխարհիկ բիւրոկրատների կողմից էր։ Վերջերս սակայն, ինչպէս իրերի դրութիւնը ցոյց տուեց, Պետրով քահանայի դէմ առանձին հալածանք սկսվեց նաև վեղարաւոր բիւրոկրատիայի—Սինոդի կողմից։ Ռուսաց Սինոդը, յանձին Անտոնիյ եպիսկոպոսի, երկար ժամանակ քննելով Պետրով քահանայի գրականական-հասարակական-հրապարակախօսական գործունէութիւնը, գտնում է, որ նա իր ծայրայեղ վնասակարութեան համար արժանի է պատժի, բայց հոգևոր պատժի։ Եւ նա, մի խումբ վեղարաւոր բիւրոկրատների որոշման համաձայն, քշվում է Չերեմենեցկի վանքը, ուր ապաշխարում է իր մեղքերը? Ռուս ժողովրդի լաւագոյն մասը և առաջադէմ մամուլը բողոքեց այդպիսի մի տխմար որոշման դէմ. նրանք պահանջեցին Պետրով քահանայի վերադարձը և Ռուսաստանի բոլոր կողմերից ցաւակցական հեռագիրներ ուղարկեցին նրան, որոնց մէջ պախարակում էին վեղարաւոր բիւրոկրատներին և անարգ ու նզովք կարդում նրանց հասցէին, իսկ Պետրով քահանային ցանկանում եռանդ, կամք և տոկունութիւն—տանելու այն բոլորը, որ վիճակված է նրան, որի բաժինն է այս պատմական մոմենտում...

Եւ այս կատարվում է այն ժամանակ, երբ նա Պետական Դումայի պատգամաւոր է ընտրված Պետերբուրգից, հետևապէս նրա անձը անձեռնմխելի է... Նրան բանտարկեցին ոչ թէ Շլիսելբուրգի բերդում, այլ Չերեմենեցկի վանքում։ Մի տեղ աշխարհականներ են բանտարկված, իսկ միւս տեղ հոգևորականներ։ Մի տեղ Ռուսաստանի աշխարհիկ բիւրոկրատների զոհերն են, իսկ միւս տեղ վեղարաւոր բիւրոկրատների զոհերը...

Եւ այս բոլորից յետոյ մնում է մեզ յիշատակել այն զօրեղ փաստը, որ արդարութեան, ճշմարտութեան և ազատութեան համար կռւի մղած քաջարի զինուորները միշտ էլ հալածվել են Ռուսաստանում, իսկ ստրկութեան և թշնամութեան սերմեր ցանողները կառավարութեան հովանաւորութիւնն են գտել... Այդպիսի օրինակներ շատ կան ռուսաց յեղափոխութեան պատմութեան մէջ։ Իսկ մենք, ներկայ դէպքում, կը յիշենք Իլիոդոր աբեղային, որի միակ տենչն է կազմակերպել հրէական ջարդեր և որևէ վանքի վանահայր դառնալ... Եւ չենք յիշում Կրուշևանին, Պուրիշկևիչին, Գրինգմուտին և Սուվորինին և այլոց, որոնց անունները պատմութեան մէջ սև գրչով են կնքվելու...

Կը գայ ժամանակ, և գուցէ այդ ժամանակը մօտ է, երբ Պետական Դումայի միահամուռ պահանջով յետ կը վերադառնայ Պետրով քահանան և այն ժողովրդի կենդանի խօսքը կասէ Պետական Դումայում, որ վերջինիս ընտրել է պատգամաւոր ռուսական պարլամենտում։ Արդարութեան, ճշմարտութեան և հաւասարութեան համար կռւող քաջարի զինուորի վերադարձին ենք սպասում... Ռուս ժողովուրդը պահանջում է Դումա վերադարձնել Պետրով քահանային... Մենք սպասում ենք!..

Ոսկու Ջոն

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՄ

Մայրաքաղաքի թերթերից իմանում ենք, որ մինիստրական դեկլարացիայից յետոյ Ստոլիպինի արտասանած երկրորդ ճառը ահագին խօսակցութիւնների ու վէճերի նիւթ է դառել կառավարչական բարձրագոյն շրջաններում։ Բանից դուրս է գալիս, որ «շրջաններում» շատերի համար դա մի անակնկալ է եղել. այնտեղ շատ քիչերն են կանխաւ իմացել, թէ Ստոլիպինը մի երկրորդ ճառ էլ պիտի արտասանի, եթէ Դումայում քննադատութիւն տեղի ունենայ դեկլարացիայի վերաբերեալ։ Այդ բանը մանաւանդ զարմանք է պատճառել հէնց այն հանգամանքի շնորհով, որ այս անգամ մինիստրական դեկլարացիան նախօրօք ամենալուրջ քննութեան է ենթարկված եղել «շրջաններում». անցեալի փորձից խրատված, նրանք չեն ուզեցել թոյլ տալ Ստոլիպինին իր նախորդի նման վեր կենալ ու չը չափված և չը ձևված բաներ դուրս տալ իր գլխից։ Եւ, ինչպէս պատմում են, այս վերջին մինիստրական դեկլարացիայի քննութեան և մշակելու ժամանակ շատ ընդարձակ վիճաբանութիւններ են տեղի ունեցել, որի ժամանակ երևան են եկել այն բոլոր հակասական ու քաօսային տրամադրութիւնները, որ ներկայումս տիրում են շրջաններում։

Այս հանգամանքները իմանալուց յետոյ, բոլորովին զարմանալի չէ դառնում, թէ ինչու դեկլարացիան էլ այնչափ հակասական ու քաօսային տրամադրութիւններ ու թէզիսներ էր պարունակում իր մէջ. չէ՞ որ նա պէտք է իր մէջ արտացոլէր իրան մշակողների բոլոր հայեացքներն ու տրամադրութիւնները։

Դեկլարացիան պատրաստված է եղել մարտի 2-ին կարդալու նպատակով, բայց Տաւրիկեան պալատի առաստաղի փլչելու պատճառով նա յետաձգվել է։

Ասացինք, որ մինիստրի երկրորդ ճառը «շրջաններում» շատերի համար անակնկալ է եղել։ Բայց միմիայն շատերի համար, այլ ոչ բոլորի համար, որովհետև այդ էլ «շրջանների» մի որոշ շրջանի կողմից նախատեսնված ու մշակված է եղել։ Տաւրիկեան պալատի փլչելուց յետոյ հարց է ծագել, թէ խոմ չէ կարելի մինիստրին լռութիւն պահպանել, եթէ դեկլարացիան քննադատութեան ենթարկվի պատգամաւորների կողմից։ Եւ ահա մի նեղ շրջանում մշակվել ու քննվել է մինիստրական երկրորդ ճառը։

«Հէնց այդ է պատճառը,—ասում է այդ մասին «Товарищъ» թերթի աշխատակից Լ. Լվօվը,—որ այդ ճառը այնպէս է կազմված, որ մի կողմից իբր թէ կառավարութիւնը ձգտում է Դուման պահպանել, իսկ միւս կողմից նա՝ կառավարութիւնը պէտք է «հաստատ և անյողդողդ» մնայ... Այն նախադասութիւնը, որ ակնարկում է, թէ Դուման կարող է իր հայեացքները անցկացնել, «թէկուզ նրանք հակառակ էլ լինեն կառավարութեան հայեացքներին», մտցված է երկար խորհրդակցութիւններից ու խիստ տաք վիճաբանութիւններից յետոյ, և ամենալաւ կերպով է արտայայտվում այն երերուն տրամադրութիւնը, որի մէջ և Դուման պահելու ցանկութիւն կայ»։

Ինքը Ստոլիպինն էլ, ինչպէս պատմում են, այդ նախադասութեան կողմնակից է եղել, սակայն դրա հեղինակը, ինչպէս հաւաստիացնում են, ազնուականութիւնն է եղել։

Բանից դուրս է գալիս, որ ազնուականների կուսակցութիւնը, որը, ինչպէս լրագիրներում շատ անգամներ գրվեց, այնչափ մեծ դեր էր խաղացել առաջին Դուման ցրելու խնդրի մէջ և որը մինչև օրս էլ գլխաւոր ղեկավարիչն է հանդիսանում մեր երկրի ներքին քաղաքականութեան, այժմ յանկարծակի փոխել է իր գործելակերպի տակտիկան և ցանկանում է, որ Դուման պահպանվի։

Տակտիկայի այդ փոփոխութիւնը բացատրում են նրանով, որ խոշոր կալուածատէր ազնուականները օրէցօր աւելի ու աւելի դժուար կացութեան մէջ են ընկնում. նրանց կալուածների կապալավարձը հետզհետէ նուազում է, հողի գինը հետզհետէ ընկնում է և անկարելի է դառնում նրանց ծախելը։ Այդ բոլորը սաստիկ խախտել է խոշոր կալուածատէրերի տնտեսութիւնն ու բարեկեցութիւնը, և նրանք այժմ մտածում են մի հնար գտնել այդ անել դրութիւնից դուրս գալու համար։

Կալուածատէրերից մի քանիսը հաղորդել են, որ երբ իրանց գիւղացիներին առաջարկել են իրանց հողերը գնել մատչելի ու ձեռնտու պայմաններով, գիւղացիք կտրականապէս հրաժարվել են, պատասխանելով՝ «դեռ ևս յայտնի չէ, թէ պէտք պիտի լինի՞ արդեօք վճարել»։ Այդպիսի պատասխաններով, ի հարկէ, կալուածատէրերը շատ նեղ դրութեան մէջ են ընկել և, ակամայից, նրանք այժմ Դուման պահպանելու կողմնակից են դառել։

«Հէնց այս հանգամանքի շնորհով էլ ստացվել է այն ակնարկը, թէ կառավարութիւնը պատրաստ է զիջումներ անել,—ասում է պ. Լվօվը։—Այդ բանը որոշվել է Տաւրիկեան պալատի փլչելու երկրորդ օրը, երբ մասնաւոր խորհրդակցութեան ժամանակ հարց է բարձրացել դեկլարացիայի տեկստը փոխելու մասին։ Որոշել են դեկլարացիայի տեկստը թողնել նոյնը, իսկ դրա փոխարէն որոշվել է, որ Պ. Ա. Ստոլիպինը մի լրացուցիչ ճառ կարտասանէ։

«Դեկլարացիայի տեկստը չը փոխելու համար հետևեալ նկատումներով են ղեկավարվել. որովհետև որոշված է, «շրջանների» կարծիքով, խիստ էական լրացուցիչ յաւելումն մտցնել դեկլարացիայի մէջ, ուստի աւելի լաւ կը լինի, որ այդ կողմից շատ զգոյշ վարվել։ Բոլորին լաւ յայտնի է, որ դեկլարացիան շատ խնամքով է քննվել, ուստի և նա միանգամայն ճիշտ է բնորոշում շրջանների տրամադրութիւնն ու հայեացքները։ Հէնց այդ պատճառով էլ, աւելի լաւ է, որ դեկլարացիայի մէջ մտցվելիք լրացուցիչ յաւելումը Ստոլիպինը արտասանի իբրև մի առանձին ճառ, որը յանպատրաստից կերպով արտասանված համարվելով, կարող է, պէտք եղած դէպքում, բացատրվել իբրև ոչ-ճշգրիտ արտայայտութիւն բարձրագոյն շրջանների դիտաւորութիւնների։

«Այսպիսով այդ լրացուցիչ ճառը պէտք է, այսպէս ասած, բարձր շրջանների վերաբերմունքի վճռողական յայտարարի դերը կատարէր։

«Եւ հէնց այդպիսի նշանակութիւն ունենալու պատճառով, Պ. Ա. Ստոլիպինի ճառը անվերջ վիճաբանութիւններ է առաջացնում այն տեսակէտից, թէ որչափ աջողութեամբ կատարեց իր միսսիան պրեմիերը։

«Այդ վիճաբանութիւնները բաւականին բարդ կերպարանք է ընդունում այն պատճառով, որ շատերը համոզված են, որ ճառի վերջին մասը, որով պէտք է ընդգծվէր կառավարութեան «հաստատակամութիւնն ու անյողդողդ» լինելը, պրեմիերը ինքնուրոյն կերպով է խմբագրել, և որ այդ մասին նրան ասված է եղել միայն կառավարութեան «հաստատակամութիւնը» արտայայտել, իսկ թէ ինչ ձևով նա այդ կարտայայտէ, թողնված է եղել մինիստրի հայեցողութեանը։

«Ստոլիպինի ճառի վերջին մասը քննադատելով, բիւրոկրատները մեծ մասամբ գոհ չեն նրանից։ Նրանք գտնում են, որ պրեմիերը ոգևորվեց և ինչպէս նրանք են ասում, «քաղաքական տոնի» մէջ ընկաւ, և առհասարակ այնպիսի էֆֆեկտներ էր դիմում, որոնք վայել են միտինգային հռետորներին և բոլորովին սազ չեն գալիս պրեմիերին։

«Իսկ ինչ վերաբերում է Դումայի վարքին մարտի 6-ի նիստի ժամանակ,—վերջացնում է իր՝ «շրջաններից» հաւաքած տեղեկութիւնները պ. Լ. Լվօվը,—բանից դուրս է գալիս, որ բիւրոկրատները մեծ մասամբ շատ գոհ են։ Այդ մասին եղած խօսակցութիւնների մէջ նրանք շարունակ երկրորդ Դուման համեմատում են առաջինի հետ և գտնում են, որ սա «իրան աւելի պարլամենտական ձևով է պահում»։ Բիւրոկրատները խիստ վախենում էին, թէ, ինչպէս իրանք են ասում, «առաջին Դումայի անկարգութիւնները» հիմա էլ կը կրկնվեն, և շատ գոհ են, որ այս Դուման «աւելի քաղաքավարի» դուրս եկաւ»։

Ռ.

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Սեվաստոպօլից հաղորդում են. «Նաւահանգստի ադմինիստրացիան պահանջել է բանւորներից յանձնել այն մարդկանց, որոնք վարպետներից մէկին և մի ծառայողի դուրս էին տարել տաչկաների վրա, հակառակ դէպքում սպառնացել է փակել նաւահանգիստը։ Այդ հանգամանքը յուզումն է առաջացրել բանւորների մէջ։ Արդէն փորձ են արել օդը թռուցնել արհեստանոցը։ Մի վաշտ զինուորներ բոլորովին կազմ ու պատրաստ պահպանում են նաւահանգիստը։

—Եկատերինօսլավում գործարանատէրերը անհաշտ քաղաքականութիւն են սկսել բանւորների վերաբերմամբ։ Մի ամենաչնչին յանցանքի համար արձակում են բանւորներին ու փակում գործարանները։ Ներկայումս երկու ահագին գործարաններ փակված են և 8000 հոգուց աւելի աշխատաւորներ քաղցի են մատնված։ Արդէն արձակվածների մէջ տեղի է ունեցել սպանութեան երկու դէպք։

—Բագւում նաւաստիների գործադուլը շարունակվում է։ Մօտ օրերս նաւատէրերը ժողով են ունեցել նաւաստիների գործադուլի առիթով։ Ժողովականները եկել են այն եզրակացութեան, որ նաւաստիների պահանջներին հնարաւոր կը լինէր բաւարարութիւն տալ միայն այն դէպքում, եթէ բեռների տեղափոխութեան վարձագները աւելացվեն։

Վերջին օրերս Բագւի նաւահանգստի վարչութիւնը բազմաթիւ անցագիրներ է ստանում նաւատէրերից, որով խնդրում են գործադուլ անող նաւային ծառայողներին արձակման հաշիւները վճարել։ Իսկ ծառայողները իրանց արձակված չեն համարում և չեն էլ ուզում դիմել հաշիւներ ստանալու համար։

Գործադուլը շարունակվում է դեռ, և չը նայելով որ նաւատէրերը հրաժարվում են բաւարարութիւն տալ նաւաստիների պահանջներին, այնուամենայնիւ իրանք չեն զիջում՝ յոյս ունենալով, որ նաւավարութիւնը սկսվելու պատճառով, ահագին վնասներից խուսափելու համար, ստիպված կը լինեն տեղի տալ։

Գործադուլ անողներին փոքր առ փոքր միանում են և մեքենայապետներն ու նաւապետները։ Մի քանի նաւապետներ վճռել են չը միանալ գործադուլ անողներին, չը նայելով որ գործադուլ անողները որոշել են այդպիսիներին բոյկոտի ենթարկել։

Նաւարկութիւնից վերադարձող նաւաստիներն էլ միանում են գործադուլին։

Վերջին օրերս գործադուլին միանում են և Բագւում գտնվող արքունապատկան նաւերի նաւաստիները։

Փոստատար շոգենաւերը այլևս չեն երթևեկում, այդ պատճառով փոստը ուղարկում են զինուորական շոգենաւերով։

ՑԱՂԹԱՆԱԿ... ՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Օրվայ հերոսը Ստոլիպինն է, իր հռչակաւոր «յայտարարութիւններով»։

«Հեռագրական Գործակալութիւնը» տուեց նրա այդ ճառը յղկված, կոկված, գուցէ աւելի պերճախօս, քան ինքը՝ հեղինակը արտասանել էր։

Շատերը կարդալով նրա պաշտօնական պերճախօսութիւնը, անդիմադրելիօրէն բացականչում էին.—ժօլօդեց Ստոլիպին!... Այդ բիւրոկրատը կարգին պետական մարդ, պետական գործիչ դուրս եկաւ։

Ստոլիպինը «ֆուրօր» էր անում իր ճառի այն մասում մանաւանդ, երբ առաջ էր բերում յեղափոխական կազմակերպութիւնների ռեզօլիւցիաները, որոշումները՝ անխնայ կռիւ մղել բիւրոկրատիայի դէմ, կառավարական տերրօրին պատասխանել յեղափոխական տերրօրով։ Եւ հետզհետէ աւելի ոգևորված, հետզհետէ աւելի պերճախօս, աղաղակում էր.—Պարոնայք, երբ մի տան մէջ հրդեհ է պատահում, դուք մտնում էք առանց այլևայլութեան հարևան տունը, ջարդում էք, կոտրատում էք նրա դռներն ու պատուհանները, և այլն...

Եւ պ. Ստոլիպինը, պետական այդ «մեծ» գործիչը, յաղթանակում էր... պարտութեան մէջ։

Ի՞նչ էր ուզում վերջապէս ասել մինիստրների նախագահը.

—Մենք յեղափոխական տերրօրին պատասխանում ենք կառավարական տերրօրներով. մենք ժողովրդական վրէժին պատասխանում ենք բիւրոկրատական վրէժով. ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման...

Ուրիշ ոչինչ։ Եւ սա, կրկնում ենք, մի յաղթանակ էր փառաւոր պարտութեան մէջ։

Յեղափոխականները ասում են՝

—Յեղափոխական տերրօրը գործ է դրվում յօգուտ ժողովրդին, տալու համար ամբողջ Ռուսաստանին մարդու և քաղաքացու անբռնաբարելի իրաւունքները. յեղափոխականը կռւում է, զոհում է իր անձը Ռուսաստանի ազգաբնակութեան առնուազն 95%-ի ազատութեան և բարգաւաճութեան համար։ Իսկ կառավարական տերրօրը գործում է յօգուտ մի ափ մարդկանց բռնակալ բիւրոկրատիայի։ Բիւրոկրատները և յեղափոխականները գործ են ածում նոյն զէնքը, բայց մինչդեռ առաջինների ջանքերը ուղղված են անխախտ պահելու համար Ռուսաստանի ազգաբնակութեան միայն մի չնչին մասի ըմբոստացուցիչ իրաւունքներն ու մենաշնորհները, երկրորդները ճիգ են թափում ձեռք բերելու այդ ազգաբնակութեան ճնշող, ջախջախիչ մեծամասնութեան տարրական ու անբռնաբարելի իրաւունքները։

Բայց դա չէ գլխաւորը. միթէ կարելի է հաշտվել այն մտքի հետ, որ կառավարութիւնն էլ գործ ածէ այն զէնքը, ինչ գործածում են յեղափոխականները։

Ջօ կառավարութիւնը կառավարութիւն է, իսկ յեղափոխականները յեղափոխական։ Այ-

ավինքն որ կառավարութիւնը «կարգի, կանոնի, օրինակատարութեան, արդարութեան» ներկայացուցիչն է, իսկ յեղափոխականը «անկարգութեան, ապօրինութեան, անարդարութեան»։

Մի՞թէ կարելի է ներել, որ օրէնքի, օրինականութեան տիպարը, մարդկանց «իրաւունքի» յարգանքը պահպանողը կանգնէ նոյն հողի վրա, որի վրա կանգնում են ապօրինութեան տիպարները, մարդկանց «իրաւունքը» անարգողները։

Էլ ո՞ւր է մնում «կարգը պահպանողի» և «կարգը խանգարողի» տարբերութիւնը։ Բայց կայ և մի ուրիշ շփոթեցուցիչ հանգամանք։ Բիւրոկրատիան, իշխանութեան ղեկը իր ձեռքում ամփոփած բիւրոկրատիան, չէ կարող համեմատութեան դրվել յեղափոխականի հետ մանաւանդ այն տեսակէտից, որ նրա ձեռքում է կառավարութիւնը, այսինքն ամբողջ ոյժը։

Կառավարութիւնը կազմակերպված մի հսկայ ոյժ է. նա ունի պրիստավներ, ոստիկաններ, բանտեր, դատաւորներ և վերջապէս զպպումի մի ամբողջ մեխանիզմ։

Իսկ յեղափոխականը։ Ի՞նչ ունի այդ հսկայ կազմակերպութեան դիմաց. իր խիզախութիւնն ու անձնուիրութիւնը, այսինքն շատ չնչին բան։

Հետևաբար, երբ կառավարութիւնը, իր այդ խորտակիչ գերազանցութիւններով հանդերձ յեղափոխականի զէնքն է գործածում, դա և՛ ըմբոստացուցիչ է, և՛ պարզապէս ծիծաղելի։

Ահա ինչու համար պ. Ստոլիպինը իր այդ ճառով յաղթանակեց... պարտութեան մէջ։

Եւ ահա հէնց դրա համար է, որ ժողովուրդը, աւելի ողջամիտ քան Ստոլիպինն ու զանազան Ստոլիպինները, իր վստահութեան քուէն չէ տալիս կառավարութեան, որի ղեկը գտնվում է «յեղափոխական» բիւրոկրատների ձեռքում...

Զատիկ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Մայրաքաղաքի թերթերի ասելով, լուրեր են տարածվել, որ ֆինանսների մինիստր Կոկովցեվը հրահանգներ է ուղարկել իր ագենտներին, որ սրանք ամեն կերպ աշխատեն լուրեր տարածել արտասահմանում, թէ ռուսական ֆինանսները շատ փայլուն դրութեան մէջ են գտնվում։ Ի միջի այլոց, աշխատում են հաւատացնել, թէ 1907 թւականի ենթադրված 196 միլիոն րուբլու դեֆիցիտը պիտի ծածկվի մասամբ առձեռն եղած 60 միլիոն րուբլիով և այն 50 միլիոններով, որ ըստացվել են վերջերս բաց թողնված պետական բոնդերից։ Դեֆիցիտի մնացած 86 միլիոնը, ֆինանսների մինիստրութեան կարծիքով, պիտի ծածկվեն 1907 թ. եկամուտներից աւելացած գումարներով, որ ենթադրվում է 100 միլիոն րուբլու պիտի հասնի։

«Հաղորդված այս տեղեկութիւնների մէջ,— ասում է «Товарищъ» թերթը այդ առիթով,— ամենից զարմանալին ոչ թէ այն է, որ մեր պետական գանձարանի հրաշալի դրութիւնն են նկարագրում, այլ շատ աւելի զարմանալի է այն, որ այդ բաները պատմվում են արտասահմանեան բանկիրներին, որոնցից, ինչպէս լսում ենք, փոխառութիւն ստանալու համար ամեն տեսակ ջանքեր են գործ դրվում, և այն էլ աշխատում են, որ փոխառութիւնը կարելի եղածին չափ շուտ կատարվի»։

Իսկապէս այդ ինչ ֆօկուսնիկութիւն է. մի կողմից՝ պետական գանձարանը փայլուն և հրաշալի դրութեան մէջ է, իսկ միւս կողմից՝ «աման, շուտ արէք, մեզ փող հասցրէք»։ Ոչ միայն եւրոպական բանկիրները, որոնց [illegible] մեր պետական գանձարանի իսկական դրութիւնը շատ աւելի լաւ յայտնի է, քան, գուցէ, հէնց մեր մինիստրութեան մէջ նստած շատ չինովնիկների, այլ և մեր հասարակ ու աշխարհից «բէխաբար» սառափները էլ կարող են այդ տարածվող մանիովրների հակասական դրութիւնները հասկանալ և պինդ փակել իրանց կասսաները։

«Բայց չէ՞ որ,— շատ իրաւացի կերպով նըկատում է նոյն «Товарищъ» թերթը,— Ռուսաստանի պետական գանձարանի «փայլուն» վիճակը, որի [illegible] շնորհիւ մենք ստիպված ենք ամեն տարի ահագին և Ռուսաստանի տնտեսութեան համար խիստ ծանր արտասահմանեան փոխառութիւններ անել, շատ լաւ յայտնի է թէ Ֆրանսիայում և թէ Գերմանիայում։ Թէ ո՞րպիսի արժէք են ընծայում մեր մինիստրական հաւատիացումներին, այդ կարելի է տեսնել թէկուզ հէնց նրանից, որ այս օրերս Ֆրանսիայի ֆինանսական մինիստր Կայօն վճռողականապէս յայտարարեց, որ ինքը ֆրանսիական բիրժաներում թոյլ չի տայ և ոչ մի նոյնիսկ երկաթուղային ռուսական փոխառութիւն, առանց Պետական Դումայի հաւանութեան։

«Դրութիւնը շատ պարզ է։ Արտասահմանեան կրեդիտօրները աշխատում են ստիպել բիւրոկրատիային՝ անհրաժեշտ յարգանքով վերաբերվել Դումային, որովհետև շատ լաւ են հասկանում, որ առանց Դումայի չի վերջանայ անարխիան և հանգստութիւն չի տիրի Ռուսաստանում։ Ամբողջ աշխարհում միմիայն ռուս բիւրոկրատիան չէ կամենում հասկանալ այդ բանը և յամառութեամբ մնում է կանգնած հին՝ Ռուսաստանի համար կործանարար ճանապարհի վրա»։

Շատ հեշտ է ասելը, թէ ռուս բիւրոկրատիան չէ կամենում հասկանալ։ Նա, ի հարկէ, շատ լաւ է հասկանում, բայց ամենակարևոր խնդիրը նրանումն է, որ բիւրոկրատիայի համար ի՞նչ նշանակութիւն և ի՞նչ արժէք ունի վերածնված, ազատ և երջանիկ Ռուսաստանը, որտեղ ինքը՝ բիւրոկրատիան զրկված պիտի լինի իր ներկայ արտօնութիւններից ու բոլոր անկօնտրօլ իրաւունքներից. ի՞նչպէս նա յօժարակամ հրաժարվի այդ բոլորից— ահա այդտեղ է խնդրի ամենածանր կողմը...

Խ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

(«Լուծ» և «Փոթորիկ» պիեսների ներկայացումը ռուսական բեմի վրա Թիֆլիսում։— Հանդէսներ և ներկայացումներ Թաւրիզում)։

I

Պարիզի կեանքից վերցրած «Լուծ» (Ярмо) պիեսի ներկայացումը գրաւել էր բազմութիւն դէպի Արտիստական թատրոնը։ Հասարակութեան հետաքրքրութիւնը կենտրոնացած էր այն բանի վրա, թէ ինչպէս կը խաղան Իւրիևվան և Տինսկին իրանց դերերը։

Հասարակութիւնը շատ գոհ մնաց նրանց դերակատարութիւնից։

Իւրիևվա մեծ նրբութեամբ և հոգեբանական հարազատութեամբ կատարեց Լիլիի դերը։ Նա համարձակ և ազատ շարժումներ ունի, իրան զգում է շատ ընտանի բեմի վրա, իշխում է զգացմունքների վրա և ընդունակ է թէ քընքոյշ, միամիտ և թէ բիրտ ու խիստ արտայայտութիւնների մէջ։

Տինսկին Անրիի դերում պահում էր իրան շատ հասարակ, բնական ու կենսական և գործում էր կենդանի մարդու տպաւորութիւն։

Տիպիքական էր և Լիլիի մօր դերը կատարող Մելնիկովան։ Նա գեղեցիկ կերպով ուսումնասիրել էր իր դերը և դարձրեց նրան շատ հետաքրքրական ու կենսական։

«Կարմիր ծաղիկ» պիեսը անցաւ թոյլ։ Համեմատաբար աւելի աջող էր Բաժինը «Անծանօթի» դերում։

II

Ուրբաթ, մարտի 16-ին, ներկայացվեց Բէրնշտէյնի «Փոթորիկ» (Шквалъ) պիեսը։

Այդ պիեսը պատկանում է ֆրանսիական այն մելօդրամների շարքին, որոնց մէջ շատ բան հիմնված է պատահականութեան վրա։ Բովանդակութիւնը առաջ չենք բերում։

Պիեսը խաղացվեց ընդհանրապէս լաւ և գոհացրեց հասարակութեան։

Բիւլմեննալ-Տամարին խխացի և տիպիքական կերպով կատարեց Ռօբեր Շասերուայի դերը։ Նա արտասանում է գեղեցիկ, բնական, խաղում է կենդանի գծերով։

Իւրիևվան այդ երեկոյ քիչ նիւթ ունէր աւելի կատարեալ գործ ցոյց տալու և իր դերի նուրբ մշակութեան համար։ Խաղը, բացի մի մի քանի տեղերից, բաւական միօրինակ էր։

Շատ լաւ էին Նիկիտով և Մելնիկովա բարօն և բարօնուհի Լէբուրնների դերերում։

Թատրոնը այս անգամ լիքը չէր։

Ի.

III

Թաւրիզ, մարտի 5-ին։

Բարեկենդանի ամբողջ շաբաթը մեզ մօտ բաւական ուրախ անցաւ։ Եղան մի քանի ներկայացումներ հայերէն լեզուով։

Մարտի 1-ին հինգշաբթի, Վարդանանց տօնի առիթով, Թաւրիզի երկու հայկական թաղերի՝ Ղալայի և Լիլաւայի հայկական դպրոցների սրահներում տեղի ունեցան գրական հանդէսներ։

Ղալայի Արամեան դպրոցում Վարդանանց տօնի առիթով խօսել է ուսուցիչ պ. Ալ. Տէր-Վարդանեանը։ Մենք կարողացանք ներկայ լինել միայն Լիլաւայի Հայկազեան դպրոցի հանդէսին։ Աշակերտները և աշակերտուհիները երգեցին և նուագեցին ազգային երգեր. 5-րդ դասարանի մի օրիորդ կարդաց Վարդանանց մասին մի ճառ, նշանաւոր պատմական անցքի նկարագիրը անելով։ Ապա բեմից խօսեց նոյն դպրոցի ուսուցիչ պ. Բր. Տէր-Մկրտչեանը։ Հանդէսը գոհացուցիչ էր և հասարակութիւնը լաւ տպաւորութեան տակ հեռացաւ դահլիճից։

Նոյն օրը երեկոյեան տեղիս Հնչակեան մասնաճիւղը Ղալայի դպրոցի սրահում մի ներկայացում տուեց—«Ղարաբաղի աստղագէտը»։ Մասնակցում էին սիրողները, որոնց մէջ աչքի էր ընկնում պ. Գեղամ Աֆթանդիլեանը, որ խաղում էր գլխաւոր դերը՝ «Աստղագէտի» դերը, որ աջող տարաւ. վատ չէին նաև միւս դերակատարները։ Դահլիճը լի էր հասարակութեամբ։

Ուրբաթ, մարտի 2-ի երեկոյեան Լիլաւայի դպրոցի 6-րդ դասարանի աշակերտները իրանց դպրոցի սրահում խաղացին Մուրացանի «Ռուզանը»։ Մուտքը ձրի էր և դահլիճը լի էր հասարակութեամբ։ Կար և բուֆէտ։ Բեմի յարդարութիւնը լաւ էր շնորհիւ պ. Մ. Ֆեհնէրճեանի։ Աշակերտների խաղը վատ չէր։

Շաբաթ երեկոյեան, մարտի 3-ին, կանանց «Կոյս» ընկերութիւնը Հայկազեան դպրոցի սրահում տուեց մի ներկայացում սիրողների մասնակցութեամբ։ Խաղացին «Էլի մէկ զոհ» Գ. Սունդուկեանի։ Պէտք է ասած, որ դպրոցի ընդարձակ երկայն միջանցքը (կօրրիդօր) գեղեցիկ կերպով և ճաշակով զարդարված էր գորգերով, գոյնզգոյն զարդարուն ճապօնական թղթերով, կար և արհեստական շատրուան։ Մինչև ներկայացման սկիզբը բոլոր տոմսակները արդէն սպառված էին, չը նայած թանգ գներին. շատերը չեն դարձան տոմսակ չը լինելու պատճառով։ Կային և մի քանի ռուս ընտանիքներ։ Պիեսայի մէջ աչքի էր ընկնում իր մտածված խաղով պ. Բր. Տէր-Մկրտչեան, որ կատարում էր Սերգէյ Տարասիչի դերը. իբրև սիրող նա միշտ աջող է տանում իր վերցրած դերերը։ Նրա Սերգէյ Տարասիչը հին սերնդի՝ Թիֆլիսի հայ վաճառականի մի ամբողջացրած տիպ էր։ Վատ չէր և օր. Ա. Հախումեանը Անանիի դերում։ Մնացեալ մասնակցողները չէին փչացնում անսամբլը։ Ներկայացումից յետոյ տեղի ունեցան եւրոպական և ասիական պարեր։ Կային և վիճակախաղ ու ջան-գիւլում։ Բուֆէտն էլ լաւ առուտուր էր անում։ Պէտք է յուսալ, որ կանանց «Կոյս» ընկերութիւնը լաւ արդիւնք կունենայ այդ ներկայացումից։

Չէ կարելի ասել, որ բարեկենդանը ուրախ չանցաւ Թաւրիզում, այլ ընդհակառակն զուարճութիւնները պակաս չէին։

Դարբին

ՆԱՄԱԿ ՍԱՄԱՐՂԱՆԴԻՑ

Մարտի 9-ին

Երէկ առաւօտեան, ժամի 11-ին, կրասնովօդսկ մեկնող գնացքով ճանապարհվեց Պետերբուրգ Սամարղանդի և գաւառի եկւոր ժողովրդից ընտրված Պետական Դումայի անդամ կ. Մ. Աբրամովիչը։

Ջը նայելով կայարանի քաղաքից մօտ 5 վերստ հեռաւորութեան, այնուամենայնիւ ուղեկցող մասսայի մի հոծ բազմութիւն էր հաւաքվել։ Ունևոր բախտաւորները սրընթաց կառքերի մէջ նստած, գարնանամուտի կուսական նորածիլ կանաչ սաւանով պատած այգիների միջով անցնող և երկու կողմերից բարձր ու ողորկ չինարիների խիտ շարքերով ցանկապատած հարթ ու ուղիղ ճանապարհով ուրախ-զուարթ մաղլցում, թռչկոտում էին ժամանակին տեղ հասնելու, իսկ աշխարհի, խորթ էր ցրուականները, տնտեսական ներկայ անարդար կարգերի արիւն-քրտինքի ժառանգորդ վաստակաւորները մէկիկ-մէկիկ, կամ փոքրիկ խմբերով, յոգնած ու լքված դէմքերով առաւօտեան աւելի վաղ էին ճանապարհվել, որ կարողանան մասնակից լինել օրվայ հանդէսին։

Գնացքի գալուց 1/2 ժամ առաջ դէպօի և կայարանի բանւորները ծուխ ու մուրի մէջ շաղախված, գզգզված լաթերով, քերթոթված ձեռքերով, կորացած մէջքերով, թառամած, հալ ու մաշ եղած դէմքերով շարան-շարան գալիս հաւաքվում են, իրանց քրտինքի վաստակները վայելողների դէմ առ դէմ կանգնում, կարծես աւելի ակներև դարձնելու սօցիալական այդ աչք ծակող կոնտրաստները։

Տեղական սատրապները խաղաղ ու անդորր ժողովրդի մէջ կարգ ու կանոն պահպանելու պատրւակով շտապել էին կօզակներով ու հետևակներով, պատերազմական բոլոր պարագաներով կայարանի չորս կողմը օղականման շրջապատել։ Այդ դեռ բաւական չէ, ամբողջ ժանդարմերիան էլ, հրացաններով սպառազինված, սպառնական ու մահադրյժ հայեացքներով բազմութեան մէջ էր անց ու դարձ անում։

Ո՜հ, դրանց ներկայութիւնը... Ի՜նչ սրտաճմլիկ ու սարսափելի տեսարանների պատկերներ ու յիշողութիւններ է վերակենդանացնում մարդկանց մէջ. սարսուռ է տիրում ամենքին։

Պլատֆորման է դուրս գալիս պատգամաւոր Աբրամովիչ ու աթոռ բարձրանալով մօտաւորապէս հետևեալն է ասում. «Քաղաքացիներ! Խորին կերպով զգացված լինելով այն մեծ պատուի համար, որ ցոյց տուիք ինձ, ալեզարդ ծերունուս, ընտրելով ձեր ներկայացուցիչ Պետական Դումայում, իմ ջերմագին շնորհակալութիւնս եմ յայտնում ամենքիդ։ Պատանեկական հասակից ու մինչև այսօր իմ սրտին մօտ լինելով աշխատաւոր ժողովրդի դառն վիճակը, յայտնում եմ, որ Պետական Դումայում նստելու եմ սօցիալ-դեմօկրատների շարքերում։ Ես իմ ամբողջ կեանքի գնով ու մինչև վերջին շունչս կը պահանջեմ ու կը կռուեմ սարկացած ժողովրդի բռնաբարված իրաւունքները ձեռք բերելու և նրա վերջնական յաղթանակի ուղղին խոչ ու բորդութիւններից հարթելու ու յղկելու։ Մեզ 17-ի մանիֆէստ տուին, բայց ազատութեան մարտիկներին ու ժողովրդական մասսային շատ թանգ նստեց այդ մանիֆէստը. գիւղեր ու քաղաքներ արիւնով ներկվեցին, բանտեր ու աքսորավայրեր անմեղներով լցվեցին ու դեռ նրանց սառն ու խոնաւ նկուղներում հիւծվում, մաշվում են մեր տանջանքների արտայայտիչ կենդանի վկաները։ Մեր ընկերների ու բոլոր ձախակողմեանների առաջին, կարդինալ պահանջն է կատարեալ քաղաքական ազատութիւն ու ապա մեր տնտեսական-սօցիալական պահանջները»։ Ապա մի առ մի թւելով սօցիալ-դեմօկրատական ծրագրի էական կէտերը, երկար ու ձիգ «ուռաների» տարափի տակ աթոռից իջաւ։

Բազմութեան միջից լսվում էր «ամինտիա», «հող և ազատութիւն» ու ամենքը միաբերան ձայնակցում էին։ Երկաթուղու մի բանւոր մօտենալով պատգամաւորին հուժկու ձայնով ասում է. «Գնա, աներկիւղ ու համարձակ, մի սարսափիր ու մի երկնչիր քեզ սպասող խոչընդոտներից, փշրիր և կոտրատիր դարերից ի վեր մեզ կաշկանդող կապանքները ու շղթաները. մենք՝ աշխատաւոր պրոլետարիատի կազմակերպված հսկայ բանակը թև ու թիկունք ենք քեզ, գնա անվախ»։

Մօտենում է գնացքը, սանդուղքի վրա բարձրանում է մաքսատան չինօվնիկ պատուիրակ Ֆօն Ատերկասը ու զգացված հակիրճ խօսքերով հետևեալն է ասում. «Քաղաքացիներ ու ընկերներ! Մեզ այսօր վիճակված է մի մեծ պատմական օր անցկացնելու. մենք՝ դարերի ստրուկներս այսօր ուղարկում ենք Պետական Դումա մեր վշտերի արտայայտիչ, մեր ընտրեալ պատգամաւորը։ Սովորաբար այսպիսի դիպուածներում բարի ճանապարհ են մաղթում. բայց մենք չենք անի, որովհետև գիտենք, որ այդ ճանապարհը ոչ թէ բարի կը լինի, այլ փշոտ ու տառապալից։ Մենք կը ցանկանանք, որ նա վերադառնայ տանջված ու յօշոտված, սովի ճանկերում թըպրտացող միլիօնաւոր աշխատաւոր գիւղացիների համար հող և ազատութիւն ձեռք բերած. մենք կը ցանկանանք, որ հազարաւոր կեղեքված ու շահագործված աշխատաւոր պրոլետարիատի համար վարձատրութեան և աշխատանքի 8 ժամեայ իրաւունքը ձեռք բերած. մենք կը ցանկանանք, որ նրա վերադարձին դիմաւորենք իբրև ազատ ու անկախ քաղաքացիներ, առանց շրջապատված լինելու ժանդարմերիաների ու պօլիցիականների գիշատիչ վոհմակներով»։

Երրորդ զանգը տուեց, գնացքը շարժվեց։ Բանւորները սկսեցին մարսէլիօզը. բայց աւելի ծարաւի վամպիրների միջամտութեամբ ընդհատվեց. միայն որոտընդոստ ուռաների օղակ-օղակ ալիքները երկար ու անընդհատ ղօղանջում էին գեղածիծաղ բնութեան պարզ ու յստակ օդի մէջ, խլացնելով շոգեմեքենաների գիլ-գիլ սուլոցները։

Գնացքը հետզհետէ արագացնելով իր ընթացքը ու կամաց-կամաց փոքրանալով՝ վերջապէս անյայտացաւ լայնատարած հորիզոնի մէջ, տանելով իր հետ հազարաւոր ամբոխի բուռն տենչանքների ու յոյզերի մարմնացում փոքրիկ մարդուն։

Եմիկ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Մարտի 13-ին

Երևանի չքաւոր և արհեստաւոր դասակարգին օգնութեան գալու համար դրամական անհրաժեշտ պահանջների դէպքում ահա երեք տարուց աւել է ինչ Երևանում հիմնված է «Արհեստաւորաց և մանր փոխատու խնայողական ընկերութիւն»։ Չը նայած որ մի տարի առաջ այդ ընկերութիւնը շնորհիւ անտաղանդ ղեկավարների բոլորովին ողբալի դրութեան էր հասել և, համարեա, կործանման մօտեցել, սակայն այս վերջին տարին, շնորհիւ նրա հիմնադիր պ. Սիրական Տէր-Մարտիրոսեանցի նորից գլուխ անցնելուն, կեանք իր նախկին փայլն է ստանում, ֆէն չը նայած որ նախկին տարիներում միայն վնաս էր ցոյց տալիս, այժմ ընդհակառակը, այս վերջին 1906 թ. երևում է 3518 ր. 70 կ. զուտ վաստակ։

Մարտի 11-ին, կիրակի օրը, քաղաքային խորհրդարանի դահլիճում եղաւ վերոյիշեալ ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը, որտեղ պէտք է վճռվէին, ի միջի այլ հարցերի, նաև այն՝ թէ ինչ նպատակի ծառայեցնել զուտ արդիւնքից մնացած աւելորդ գումարը, որ հասնում էր 400 ր., նոյնպէս և կատարել վարչական մի քանի անդամների ընտրութիւն։

Այդ 400 ր. աւելորդ գումարը առաջ էր գալիս այն հանգամանքից, որ ըստ կանոնադրութեան՝ ընկերութեան անդամներին սահմանափակվում է դիվիդենտից տալ ոչ աւել քան 6%։ Այս 400 ր. մասին եղան երկար վիճաբանութիւններ և մի քանի ճառախօսներ վարձված փաստաբանների նման գործ էին դնում իրանց լեզուի բոլոր պերճախօսութիւնը՝ համոզելու ժողովականներին, որ այդ 400 ր. եւ իբրև «наградъ» բաշխվէին ընկերութեան ծառայողներին նրանց եռանդուն գործունէութեան համար։ Այն ինչ վարչութիւնը իր կողմից առաջարկում էր յատկացնել այդ դրամը զանազան բարեգործական նպատակների քաղաքում, իսկ խորհուրդը յիշեցնում էր Զանգեզուրի թշուառ սովեալներին օգնութեան հասնելու անհրաժեշտութիւնը։ Ճառախօսների խօսքերի տպաւորութեան տակ, կարծէք, ժողովը հակվում էր դէպի ծառայողների անձնական պարգևաբաշխութեան կողմը, մոռանալով իր քաղաքացիական պարտականութիւնները դէպի անհամեմատ թշուառ դրութեան մէջ տառապող իր հարազատ եղբայրները։

Ցաւալի էր տեսնել թէ ինչպէս 400 հոգուց բաղկացած մի ընկերութիւն այնքան եսական կերպով էր նայում գործին, որ քիչ էր մնում զլանար 400 ր. մի խղճուկ գումար յատկացնել բարեգործական նպատակների։ Վերջ ի վերջոյ որոշվեց այդ գումարից 100 ր. թողնել վարչութեան տրամադրութեան տակ իբրև պահեստի գումար՝ նպաստ տալու ընկերութեան անդամներին անակնկալ դժբաղդ դէպքերի ժամանակ։ Իսկ 300 րուբլուց 150 ր. յատկացնել Զանգեզուրի սովեալներին առանց ազգութեան խտրութեան, և մնացած 150 րուբլին բաժանել տեղիս դպրոցներին հետևեալ կերպով. 50 ր. ռուս-թուրքական դպրոցին, 50 ր. չափահասների դասընթացքներին և 50 ր. Գայիանեան դպրոցին։ Այսպիսով Երևանի այդ ամենափոքր բանկային հիմնարկութիւնը մի գեղեցիկ և խրատական օրինակ է տալիս միւս մեծ բանկային և առևտրական հիմնարկութիւններին, իր վաստակներից բաժին հանելով հասարակական հիմնարկութիւններին։

Երկրորդ հետաքրքիր հարցը վերաբերում էր վարչութեան անդամների և ծառայողների ռոճիկները աւելացնելուն։ Թէև վարչութեան նախագահ պ. Ս. Տէր-Մարտիրոսեանցը շատ լաւ պարզեց, որ իրանք և ծառայողները իրանց արժանիքից ամենևին պակաս չեն վարձատրված, այնուամենայնիւ ժողովը այնքան բարի գտնվեց, որ վճռեց տարեկան վաստակից եւս 20% յատկացնել նրանց, իսկ պահպանիչին բացի դրանից՝ ի նկատի ունենալով, որ նա կարող է կորուստներ ունենալ՝ ընծայեց 100 ր.։

Նկատողութեան արժանի է մի հանգամանք, որ ուրիշ դէպքում շարունակ կրկնվում է. դա այն է, որ հարցերը անվերջ ծեծվելով այնքան ժամանակ են վատնում, որ ընտրութիւններին անցնելու ժամանակ հասարակութիւնը այնքան յոգնած է լինում, որ տուն շտապելու համար աշխատում է մի կերպ, թէկուզ հէնց բաց քուէարկութեամբ և հներին վերընտրելով հարցը վերջացնել, ինչպէս եղաւ և այս դէպքում։ Ծառայողների համար այդքան քնքոյշ զգացմունքներով առաջնորդվող ճառախօսներից ո՞չ ոք չը բարեհաճեց ուշադրութիւն դարձնել ընկերութեան չքաւոր անդամների այն բողոքին, որ ծանր է նրանց համար փոխառութեան դէպքում 12% վճարելու։ Այն ինչ ընկերութիւնը չէ տուժել և ընդհակառակը՝ անշուշտ աւելի մեծ ժողովրդականութիւն կը ստանար, եթէ ղեղջման տոկոսը 12-ից իջցնէր եթէ ոչ 8-ի, գոնէ 10-ի։

Նամակս ծրարում էի, երբ լսեցի, որ վարչութեան նախագահ պ. Ս. Տէր-Մարտիրոսեանցը ծայրայեղ համարելով զուտ վաստակի 20%-ը տալ վարչութեան անդամներին և ծառայողներին, առաջարկել է խորհրդին՝ ընդհանուր ժողովի այդ որոշումը կրկին քննութեան ենթարկել բեկանելու մտքով։ Այս առաջարկութեան հետ խորհուրդը համաձայնել է և սպասվում է երկրորդ ընդհանուր ժողով։ Այդ առաջարկութիւնը Տէր-Մարտիրոսեանցի կողմից պատճառաբանված է նրանով, որ ընկերութեան անդամներից շատերը, որպէս չքաւոր և աշխատաւոր դասակարգի մարդիկ, շատ զրկված կը լինեն։

Գ. Աղաջանեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բերքի, մարտի 1-ին

Յունվարի 1-ի տօնածառ երեկոյթում պատահած դէպքի համար նոյն ամսի երկուսին կայանում է ժողով, որտեղ պահանջում են առանց քննութեան հասարակական դայրոյթի ենթարկել Ասլան Արզումանեանին, Ռուբէն Ժամհարեանցին, Սեդրակ Ջալալեանցին, Բալասան Բաբախանեանցին, Վաղարշակ Շահնազարեանցին։ Ժողովականների մի մասը պահանջում է կանչել վերոյիշեալներին և պահանջել բացատրութիւն, միւս մասը պընդում է, որ չը կանչել, և այսպէս առանց մի որոշ եզրակացութեան գալու ցրվում են։ «Մշակ» լրագիրը ստանալով, № 37-ում կարդում ենք բողոք յիշեալների դէմ և աւելացրած օրիորդ Հայկանոյշ Արզումանեանցին։ Մենք հասարակութեան անդամներս յայտնում ենք, որ մենք այդ բողոքի դէմ ենք։

Աբրամ Կիրակոսեանց, Թէոդորոս Մելիք-Շահնազարեանց, Մինաս Սհակեանց, Համբարձում Բօչարեանց, Խիկար Գորիեանց (Գրիգորեանց), Դաւիթ Ղազիեանց, Անդրէաս Մելիք-Քարամեանց, Յարութիւն Սափարեանց, Պ. Արզումանեան, Նիկօլայ Ջալալեէկեանց, Բայլար Բ. Կոստանդեանց, Սերգէյ Գասպարեանց, Միքայէլ Ջալալեանց, Յովհաննէս Ազատեանց, Աւանէս Ակոբեանց, Ա. Կափըքեանց, Աստուածատուր Ղուկասեանց, Սողոմոն Սափարեանց, Մարգարա Յովհաննէսեանց, Սահակ Ապրէսեանց, Եղիշէ Սափարեանց, Ս. Գրիգորեանց, Լ. Մ. Քարամեանց, Ա. Մելիք-Քարամեանց, Ե. Բաղդասարեանց, Ա. Ապրէսեանց, Ա. Դանիէլեանց, Բ. Արզումանեանց, Ծ. Դանիէլեանց, Գ. Գրիգորեանց։

Ց. Գ.— Խնդրում ենք «Ժամանակ»-ի յարգելի խմբագրութեանը արտատպել սոյն բողոքը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թիֆլիսի ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետը կարգադրել է Թիֆլիսի նահանգապետի դիւանատանը յանձնել նահանգում ամեն տեսակ զէնք կրելու, պահելու, ձեռք բերելու համար թոյլտուութեան վկայականներ յանձնելու գործավարութիւնը. իսկ Թիֆլիս քաղաքի վերաբերութեամբ արած միջնորդութիւնները քննելու է ինքը՝ գեներալ-նահանգապետը անձամբ։

—

Թիֆլիսի նահանգական գիւղացիական վարչութիւնը Թիֆլիսի ազգաբնակութեանը յատկացրած 25,000 րուբլին բաժանել է այսպէս. Ղարայեազի գաւառամասին— 8,000 րուբլի, Սարտաչալի գաւառամասին— 17,000 րուբլի։ Դրամների բաշխումը և ալիւրի բաժանման գործը յանձնված է ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Պաւ. Ի. Թումանովին, որը արդէն մեկնել է Ղարայեազի գաւառամասը և ալիւրի մասին բանակցութիւններ է վարում Ի. Ս. Պրիդոնովի առևտրական տան հետ։

—

Թիֆլիսի նահանգապետը Թիֆլիսի գաւառապետի օգնական Բակրաձէին անասնաբուժական բժշկի հետ միասին ուղարկել է Սարտաչալու գաւառամասը՝ դաշտային մկները ոչնչացնելու նոր միջոցները փորձելու համար։ Վերջին ժամանակներս այդ մկները կրկին բազմացել են։ Նոր միջոցով ոչնչացնելու հետևանքը կը պարզվի մի շաբաթից յետոյ, որի մասին կը հաղորդվի մանրամասնաբար։

—

Յիշեցնում ենք Թիֆլիսի մեր ընթերցողներին, որ այսօր տեղի կունենայ ջութակահար Յովհաննէս Նալբանդեանի երկրորդ և վերջին կոնցերտը Թիֆլիսի երաժշտական ուսումնարանի դահլիճում։

—

Մինչև օրս, չը նայած ուժամեայ նախնական քննութեան, դեռ չէ վերջացած «Ռ. Ս. Դ. Բ. կ. Թիֆլիսի կօմիտէտին կից ռազմիկ կազմակերպութեան» գործը։ Այդ գործի համար պատասխանատուութեան են ենթարկված Մօսկվայի համալսարանաւարտ իշխ. Ա. Ա. Թումանով, նոյն համալսարանի լիրուագէտ Ա. Ջ. Իօաննիսեանի, Ս. Մուրզին, Ա. Կարանաշվիլի, Սուրկով, Վասիլևսկի, Ժիդկով և ուրիշներ, ընդամենը 15 հոգի, որոնք ներկայումս և բանտարկված են Մետեխի բանտում և Նահանգական բանտում։ Բոլորն էլ մեղադրվում են քրէական պատժագրքի 126-րդ յօդուածով։

—

Գօրու գաւառապետ Ե. Դ. Գուգուշվիլու սպանութեան մէջ կասկածվելով բռնված են 8 հոգի։ Սկսած Կիրպիչնի փողոցից, Բէլինսկու ամբողջ փողոցի երկարութեամբ գտնվող բոլոր խանութները փակված են։

—

Կովկասի Փոխարքայի խորհուրդը համաձայնել է թոյլատրել կառուցել Սօլօլակի տօնէլը հետևեալ պայմաններով. 1) եթէ Թիֆլիսի քաղաքային դումայի ձևական որոշմամբ յանձն կառնէ ապահովել Խասիսովի հողաբաժնից մինչև նախագծվող Ջերմախօսական կայարանը և Խարփուխ անընդհատ երթևեկութիւնը— յիշեալ տեղերը քաղաքի կենտրոնական մասերի հետ միացնելու համար, 2) եթէ ձեռնարկողները, ի բաւարարութիւն երկրագործութեան և հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարչի Կովկասի ներկայացուցիչ Գ. Խ. Մդվէդևի պահանջներին, կը պարտաւորվէին ամեն տարի բօտանիքական այգու վարչութեան տրամադրութեան տակ դնել տօնէլի բացման օրից 1500-ական րուբ.։

—

Նախալովկայում վերջին օրերս հող գրաւելու դէպքերը կրկնապատկվել են։ Գրաւողներ հանդիսանում են ազգաբնակութեան զանազան տարրերը։ Գրաւել են գլխաւորապէս տիկին Նազիրեանի հողերը։ Ոստիկանութիւնը միջոցներ է ձեռք առել դրա առաջն առնելու համար։

—

Ընտանիքների ցուցակները կազմելու գործը քաղաքային վարչութիւնը յանձնել է քաղաքային վարչութեան ծառայողներին։

—

Առաջին քաղաքամասի ոստիկանատան մէջ կախված է հետևեալ հետաքրքիր ծանուցումը. «Եթէ գալիս էք պրիստաւի, նրա օգնականի, գրագրի կամ հերթապահ թաղային վերակացուի մօտ, շուտով վերջացրէք ձեր գործը և գնացէք, որպէսզի նրանց չը խանգարէք կատարելու իրանց պարտականութիւնները»։

—

Ստացանք «Արտաշիր Բաբական Կարնամակ». Պահլաւ բնագրից թարգմանեց՝ հանդերձ ծանօթութեամբ դոկտ. Ց. Թիրեաքեան. Պարիզ, գինն է 5 ֆրանկ։

—

Մարտի 16 ին, երեկոյեան ժամը 9-ին, երբ 4-րդ քաղաքամասի ոստիկանական վերահսկիչ Պիվօվարովը վերադառնալիս է եղել իր բնակարանը, տան դռների մօտ նա նկատել է երկու կասկածելի անձնաւորութիւնների, որոնք նրա մօտենալու ժամանակ փախուստ են դիմում, սակայն նրանցից մէկին նա բռնում է։ Բռնվածի մօտ գտնվում է ատրճանակ 6 փամփուշտներով։ Բռնվածը իրան անուանել է Գօրու գաւառի բնակիչ Վլադիմիր Կուզաւաձէ, որը ուղարկված է կօմենդանտական վարչութիւնը։

—

Մարտի 16-ին, երեկոյեան ժամը 9-ի մօտերը, Կախէտինսկի փողոցում ատրճանակի հարուածով մի անյայտ չարագործի ձեռքով սպանվում է անյայտ մի անձնաւորութիւն, ըստ երևոյթին տեղացի։ Դիակը ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոցը։

—

Կաթնատների ծառայողների դաշնակցութեան բիւրօն որոշել է յայտնել այն տէրերին, որոնք հակառակ նախկին որոշման շարունակում են առևտուր անել կիրակի օրերը, որ այդօրինակ խախտումը սրանից յետոյ կը ստիպէ դաշնակցութեան դիմել ծայրայեղ դէպքում նոյնիսկ բոյկօտի։

—

Ապրանքային կայարանի ծառայողների գործադուլը շարունակվում է։ Կապալառուները աշխատեցին կազմել ծառայողների նոր կազմ, սակայն վերջիններին արգելեցին աշխատել գործադուլողները։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալել է մօտ 20 գործադուլողների։ Օրէցօր բեռնաւորված վագոնների թիւը շատանում է։

—

Այսօրվանից լոյս է տեսնում վրացերէն օպերէտ «Մինաթլէ» (լոյս) անունով, Արշակ Վարնազեանի խմբագրութեամբ։

—

Մարտի 16-ի գիշերը, սուրբ Կարապետի փողոցում № 52 տան մէջ ապրող Գէորգ Նազարեանի բնակարանն են ներս խուժում 6 զինված չարագործներ և մահվան սպառնալիքով ժողովում են զանազան իրեր 3000 րուբլու արժողութեան. հետապնդման ժամանակ չարագործները վայր են գցում կողոպտված իրերի մեծ մասը, տանելով միայն 600 րուբլու իրեղէններ։

—

Ներկայումս քաղաքումս է գտնվում Շուշու քաղաքագլուխ Գ. Ս. Քալանթարեանը, որը խնդրելու է իշխանութեան նպաստ տալ, թէկուզ վերադարձնելու պայմանով, 1906 թ. յունիսի ցաւալի օրերին հրդեհի ճարակ դարձած քաղաքի համարեա կէս մասը վերականգնելու համար։ Դրա հետ միասին Քալանթարեանը Կովկասի բարձր իշխանութեան առաջ միջնորդելու է՝ կառավարութիւնից փոխառութիւն տալու նոյն ցաւալի օրերից մնացած քաղաքի ահագին պարտքերը վճարելու համար։

—

Մարտի 15-ին Անդրկովկասի երկաթուղիների գլխաւոր արհեստանոցների պահապան Մահմեդ Միրզա-Ալի օղլին յայտնել է 10-րդ քաղաքամասի պրիստաւին, որ նրա բնակարանից, որ գտնվում է Դիդուբէյում, Շերեմէտևսկի փողոցում, մարտի 14-ին անյայտ չարագործներ գողացել են «Սմիթ և Վեսսօն» ատրճանակը, որ տրված է եղել նրան երկաթուղային վարչութիւնից։

—

Մարտի 15-ին, գիշերվայ ժամը 11-ին Սուդէբնայա փողոցում, № 31 տան մէջ ապրող Նիկօլայ Նիկօլսկու բնակարանի նախասենեակից մի անյայտ անձնաւորութիւն գողացել է զանազան տեսակի սպիտակեղէն 120 րուբլու արժողութեամբ։

—

Մարտի 16-ին, առաւօտեան ժամը 8-ին պարսկահպատակ Գաբրիէլ Ռաճմօվը յայտնել է 5-րդ քաղաքամասի պրիստաւին, որ նոյն օրվայ գիշերը նրա խանութից, որ գտնվում է Պուշկինսկի փողոցում, Սուլամօվի տանը, անյայտ մարդիկ դռները կոտրելով գողացել են 260 րուբլու ապրանք։

—

Մարտի 15-ին 3-րդ քաղաքամասի ոստիկանութեան պաշտօնեաները ձերբակալում են Յակոբ Սարիբէգովին, Կարապետ Ջալաբովին, որոնց մօտ գտնվում է Ակոպովի և Արզիէվի խանութից գողացված ապրանքի մի մասը։ Բռնվածները ուղարկված են կօմենդանտական վարչութիւնը։

—

Մարտի 15-ին տեղի է ունեցել Բագուի քաղաքային դումայի ձայնաւորների ընտրութիւնը 1907-1911 չորսամեայ շրջանի համար։ Քուէարկութիւնը կատարվել է գնդակներով։ Առաջարկված թեկնածուներից 47 հոգի հրաժարվել են քուէարկվելուց, այդպիսով մնացել են ընդամենը 154 թեկնածուներ։ Ձայների մեծամասնութեամբ ընտրվել են ձայնաւորներ թուրքերից 45 հոգի, հայերից՝ 21 և միւս ազգութիւններից՝ 11 հոգի։

—

«Баку» լրագրի ասելով, Բագուի պատուաւոր թուրքերը ժողով են ունեցել քաղաքային դումայի ձայնաւորների թեկնածուներ որոշելու համար։ Հայերի ու թուրքերի միջև նախապէս կայացած պայմանաւորութեան համաձայն հայերը ներկայ չը պէտք է լինէին այդ նիստին, այլ միայն պէտք է ներկայացնէին իրանց ընտրած 20 թեկնածուների ցուցակը։ Հայերը ներկայացրել են իրանց թեկնածուների ցուցակը 25 հոգուց բաղկացած, թուրքերը դրանցից 5 թեկնածուներին բոլորովին ջնջել են, իսկ միւսներին էլ փոխել են ուրիշներով։ Այդ փոփոխութիւնը կատարվել է առանց հայերի գիտութեան և այդ բանը իմացվել է միայն ընտրութիւնների օրը։

—

Բագուից գրում են «Закавказье» լրագրին, որ գործադուլը, որ մինչև օրս խաղաղ էր ընթանում, այժմ ահագին չափերի է հասել։ Գործադուլողների թիւը բաւականաչափ մեծացել է։ Մի քանի փաստաթղթեր հաստատում են, որ երկու կողմի լարված դրութիւնը հասել է այն ծայրայեղ աստիճանին, երբ իւրաքանչիւր քայլը, ամեն մի չնչին բան, երևան գալով այս կամ այն ձևով, կարող է յառաջ բերել վերին աստիճանի ցաւալի հետևանքներ։ Շոգենաւատէրերի յամառութիւնը, որոնք մերժում են ամեն տեսակ կարելի համաձայնութիւն, որևէ կօմպրոմիս, կարող է օրհասական հետևանքներ առաջ բերել։ Ամբողջ կասպիական նաւատորմիղին, որը ընկել է Բագուի նաւահանգստում, ինչպէս մկան թակարդի մէջ, սպառնում է լուրջ վտանգ։ Այս բոլորի նկատմամբ տրամաբանօրէն պէտք է առաջարկել. փութալ, քանի որ դեռ կարելի է, կանգնել խելացի ճանապարհի վրա, որ համակերպ լինի ընդհանուրի շահերին։ Պօստային հաղորդակցութիւնը նաւահանգիստների հետ պահպանում են զինւորական նաւերը, որոնք երթևեկում են շաբաթական երկու անգամ։

—

Երկրագործական գլխաւոր վարչութեան անտառային դեպարտամենտի պաշտօնեաների մէջ մեծ խլրտումներ են տիրում ներկայումս. պատճառը այն տարածված լուրն է, թէ մօտ ժամանակներս դեպարտամենտում վատնված է 1,200 հազար րուբլի մի խոշոր գումար։ Բարձր իշխանութիւնը հրաժարվում է պարզել այդ գործը։ Պաշտօնեաները, նախապէս ազմկալի ժողովում քննելով այդ խնդիրը, հաւաքական խնդիրքով դիմեցին դեպարտամենտի դիրեկտօրին՝ պահանջելով եռանդուն միջոցներ ձեռք առնել պարզելու թէ ինչպէս

և ինչ պատճառներից է առաջացել այդ միլիօնի վատնումը, աչքի առաջ ունենալով, որ բարձր իշխանութեան անտարբեր վերաբերմունքը վատ ազդեցութիւն կարող է ունենալ պաշտօնեաների վրա, հասարակութեան մէջ կարող է կասկած ծագել, որ նրանք ևս մասնակից են այդ գործին: Դիրեկտօրը խոստացել է իրանից կախված միջոցները ձեռք առնել, բայց խնդրել է առայժմ համբերութեամբ սպասել հետևանքներին: Չը նայելով դրան, պաշտօնեաները շարունակ հաւաքվում քննում են այդ դէպքը, շտապելով կարելւոյն չափ իրանց անմեղութիւնը ցոյց տալ ժողովրդական ներկայացուցիչներին («Пар.»)

—

Պետական կօնտրօլի 1905 թւի փաստաթըղթերից երևում է, որ միայն ֆինանսների մինիստրութեան նախահաշւից տրված է գեներալ-լէյտ. Եւգ. Բօգդանովիչին 20,000 րուբլի «իր հրատարակչական գործունէութիւնը շարունակելու համար»: («Русь»)

—

Մարտի 9-ին Պիրոգովի մուզէումի դահլիճում կայացել է Պետերբուրգի հիւանդանոցային բժիշկների ընկերութեան ժողովը: Ժողովի նախագահ բժ. Բարրին նիստը բաց անելով առաջարկել է լսել բժ. Վիկտօրովիչի զեկուցումը՝ «Բժիշկներն ու մահվան պատիժը»: Զեկուցանողի կարծիքով, կարելի է մի կերպ ընդունել ադմինիստրատօրի, իրաւաբանի, քահանայի ներկայութիւնը մահվան պատժի ժամանակ, բայց բժշկի ներկայութիւնը պղակի լօգիկայական անհեթեթութիւն է: Զեկուցումը կարծիքների ջերմ փոխանակութիւն պատրաստեց: Ժողովը ի վերջոյ եկաւ այն եզրակացութեան, որ բժշկական բոլոր հաստատութիւնները կօլլեկտիվ կերպով պէտք է բողոքեն այդ բանի դէմ: (Пет. Лист.»)

—

«Рѣчь» լրագիրը հաղորդում է, որ պալատական շրջաններում տարածված լուրերի համաձայն, մտադրութիւն կայ պրեմիէր Ստօլիպինին կոմսութեան տիտղոս շնորհելու: Այդ լուրերի առիթով «Бирж. Вѣд.» լրագրին հաղորդում են, որ դեռևս Դումայի բացվելուց առաջ պալատական բարձր շրջաններում որոշված է եղել, որ այն դէպքում՝ եթէ Դումայի աշխատանքները կանոնաւորվելու լինեն և պարլամենտի կեանքը ընթանայ օրինաւոր շաւղով, Ստօլիպինին իր անձնուէր և անդրդուելի աշխատանքների համար կը շնորհվի բարձր աստիճան: Այդպիսով կոմսութեան տիտղոս շնորհելը ոչ մի կապ չունի Դումայում խօսեցած նրա ճառի հետ:

—

«Слово» լրագիրը հաղորդում է, որ պետական կօնտրօլեօր Շվանեբախը մօտ ժամանակներս հրաժարական կը տայ:

—

Պետերբուրգի քաղաքապետին հրամայված է համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի ի պատիւ պօլիտեխնիկումի դիրեկտօրի՝ պաշտօնից հեռացված իշխան Գագարանի ցոյցեր կամ ժողովներ չը կազմակերպվեն, ճառեր չարտասանվեն, ուղերձներ չը ներկայացվեն: («Товарищъ»)

—

Պետերբուրգի պօլիտեխնիքական ինստիտուտի հանրակացարանում մարտի 10-ին տեղի է ունեցել մահափորձի երկու դէպք: Ուսանող Դ. Բաումանը խլօրօֆօրմ է ընդունել, իսկ մի ուրիշ ուսանողի, Լեգնէվ ազգանունով, դուրս են հանել կախաղանից: Երկուսին էլ մահամերձ դրութեան մէջ տարել են հիւանդանոց: («Р. В.»)

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը շարունակ բազմաթիւ միջնորդագրեր է ստանում տնական կրթութիւն ստացած կամ գիմնազիաւարտ կանանցից, որոնք խնդրում են թոյլատրել իրանց աւարտական քննութիւն տալ արական գիմնազիաներում: Մինիստրութիւնը, ոչինչ արգելք չը գտնելով նրանց թոյլատրելու քննութիւն տալու, Կովկասի ուսումնարանական վիճակի տեսչին արել է հետևեալ ցուցմունքները. 1) յիշեալ քննութիւնները կատարել կրթական հաստատութիւնները աւարտած աշակերտների հետ միասին, ուսման տարվայ վերջը, կողմնակի անձանց համար սահմանված ընդհանուր հիմունքներով, 2) յիշեալ քննութիւնները աջող կերպով տուողներին տալ համապատասխան վկայաթղթեր, բայց ոչ վկայականներ, 3) յիշեալ վկայաթուղթը ստանալով չէ լուծվում նրանց բարձրագոյն կրթական հաստատութիւնները ընդունելու հարցը, 4) այդ վկայաթղթերի մէջ գրվում են քննութիւններին ստացած թւանշանները, առանց յիշատակելու իգական կրթական հաստատութիւնների դասընթացքը վերջացնելու ժամանակ ստացած թւանշանները:

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը, աչքի առաջ ունենալով մօտիկ ապագայում ձեռնարկելու կանանց միջնակարգ կրթութեան հարցի վերաքննութեան, անհրաժեշտ գ... աւ այժմ քննութեան ենթարկել այն իգական գիմնազիաների և պրօգիմնազիաների ծրագիրը, որոնք ներկայումս նպաստ են ստանում պետական գանձարանից, և ապա պարզել այն որոշ գումարը, որպիսին ապագայում յատկացնելու է գանձարանից այդ նպաստները տալու համար: Այդ պատճառով մինիստրութիւնը խնդրել է Կովկասի ուսումնարանական վիճակի տեսչին՝ յայտնել նրան առանձին ձևակերպութեամբ—թէ որքան եկամուտ է ստացվում և ծախսվում իգական գիմնազիաների և պրօգիմնազիաների վրա, ինչպէս յայտնել—անհրաժեշտ չէ՞ համդիսանում արդեօք աւելացնել նպաստները յիշեալ կրթական հաստատութիւններից նրանց, որոնք ստանում են այդ նպաստները, և նպաստ նշանակել այդ նպաստները չը ստացող դըպրոցներին: Մուտքերի մէջ պէտք է յիշվի թէ որքան է ստանում իւրաքանչիւր դպրոցը պետական գանձարանից, ուսման վարձ, զեմստվօներից և դրամագլուխների տոկոսից. իսկ ծախսերի մէջ պէտք է յիշվի, թէ ինչ ռոճիկ է տրվում դպրոցներից իւրաքանչիւրի տեսչուհուն, վարժուհիներին, ուսուցիչներին և այլն, ինչպէս և տնտեսական ծախքերը:

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Քաղաքումս վրդովմունք է առաջացրել «Մշակի» վերջին համարներից մէկում այստեղից եղած թըղթակցութիւնը: Այս երևոյթը շատ հետաքրքիր է մանաւանդ այն տեսակէտից, որ ամեն դասակարգ տեղական զգացմունքի վիրաւորանք է զգում. ինչ որ մերն է՝ շատ ու շատ լաւ է»:

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Այս ամսի 17-ին սիրողների խումբը, դերասան Ն. Յովհաննիսեանի մասնակցութեամբ, խաղալու է Լ. Մանուէլեանի «Նկարիչ Թաշճեանը»: Ներկայացումը լինելու է յոբելեանական՝ նուիրված Պետրոսեանի յիշատակին, արդիւնքը յատկացվելու է նոյն դերասանի որբերի օգտին»:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, մարտի 9-ին

Անցեալ նամակս պատրաստվում էի պօստ ղրկելու, երբ փողոցում պատահեցի մաքսատան մի հայ ծառայողի, որ ինձ հաղորդեց թէ պօստի և մաքսատան բոլոր ծառայողները գործադուլ են արել: Գործադուլը սկսվել է կիրակի, 4 մարտի և մինչև այսօր էլ շարունակվում է: Պօստի և մաքսատան ծառայողների գործադուլը առաջին անգամ է տեղի ունենում և բաւական լուրջ, կարելի է ասել, քաղաքական կերպարանք է կրում, որովհետև այդ գործադուլը ոչ միայն Թաւրիզի պօստի և մաքսատան ծառայողների գործադուլն է, այլ ամբողջ Պարսկաստանի պօստերի և մաքսատների գործադուլը:

Պէտք է ասած, որ գործադուլը սկսել են պարսիկ պաշտօնեաները (պօստի և մաքսատան). սրանք, ինչպէս բազմիցս գրվել է, պահանջում են բոլոր եւրօպացի, ներկայ դէպքում, բելգիացի պաշտօնեաների հեռացվելը պօստի և մաքսատան վարչութիւնից: Բելգիացիները իրանց համար մեծ, անազին ռոճիկներ են կապել, իսկ պարսիկ և հայ պաշտօնեաներին համեմատաբար չնչին ռոճիկներով են վարձատրում: Պարսիկ պաշտօնեաները մեծ մասամբ խաների որդիք են կամ շահզադէներ, պրինցներ, արքայազուններ. սրանք սպառնացել են հայ պաշտօնեաներին մահով, եթէ վերջինները կը գնան իրանց պաշտօնը վարելու: Հայերը, ի հարկէ, չեն գնում գործի: Իսկ թուրք պաշտօնեաները ապաւինել, բաստ էին մտել տեղիս անջումանում մի քանի օր, մինչև երէկ: Տեղիս պօստը, ինչ ասել կուզէ, ոչ մի նամակ չէ ընդունում, նոյն իսկ հիւպատոսների նամակներն ընդունելը մերժել է: Եկած պօստը մնում է. նամակները չեն բաժանում, նոյնպէս և լրագիրները, այնպէս որ մի շաբաթ է, որ Կովկասից և արտասահմանից ոչ մի տեղեկութիւն չունենք, բոլորովին կտրված ենք դրսի աշխարհից:

Պօստերի և մաքսատների վերատեսուչ բելգիացի Մօրնարը Թեհրանից, որպէս ասում են, հեռագրել է Թաւրիզի պօստի և մաքսատան վարչութեան, որ գործադուլ անող պաշտօնեաները, եթէ չը վերսկսեն իրանց պաշտօնը և գործը, կարձակվեն և նրանց տեղերը ուրիշներին կը յանձնվեն. նոյն իմաստով, ասում են, հեռագրել է Թեհրանից նաև ներկայ Շահը, կցելով միաժամանակ, որ բելգիացիները չը պիտի ոչ մի պայմանով արձակվեն, այլ անպատճառ պիտի մնան իրանց պաշտօններում:

Պէտք է ասած, որ պարսկական պօստը և մաքսատունը գրաւ են դրված ռուսաց կառավարութեան մօտ պարսիկ կառավարութեան նրա տուած 75 միլիօն րուբլու փոխառութեան փոխարէն: Պօստը, ինչպէս ասում են, հազիւ է ծածկում իր ծախսերը, իսկ մաքսատներից ստացված եկամտի մեծ մասը ռուսական կառավարութիւնը վերցնում է որպէս իր տուած փոխառութեան տոկոսիք:

Որպէս հաստատ լուր պատմում է, որ այս քանի օրս Թաւրիզի պօստի և մաքսատան վերատեսուչ պիտի նշանակվի մի պարսիկ: Շատերը պարսիկների ներկայ դժգոհութեան մէջ, արդէ չփոթ անցքերի մէջ տեսնում են անգլիական քաղաքականութեան ինտրիգները, դաւերը:

Առհասարակ պարսիկների ներկայ շարժման մէջ մեծ տեղ է բռնում, մեր կարծիքով, դժգոհութիւնը ընդհանրապէս եւրօպացիների, եւրօպական ապրանքների ներմուծման դէմ: Մի սէյիդ, օրինակ, այստեղ, բազարում պրօպագանդա է անում, որ պարսիկները եւրօպական շաքար, նոյն իսկ թէյ չը գործածեն, այլ գործածեն Շիրազի քաղցը նաբաթը և Եմէնի, Արաբիայի սրբազան քաղաքի սուրճը: Այդ իմաստով անցեալ օր կարդացի Պետերբուրգի հեռագր. գործակալութեան՝ չեմ յիշում Թեհրանից թէ Րաշտից՝ խփված հեռագիրը: Անշուշտ դրանք դժուար իրագործելի բաներ են, քանի որ պարսիկները սովոր են թէյին և շաքարին և ամբողջ Պարսկաստանում չունեն շաքարի ոչ մի գործարան. նոյնը նաև ուրիշ եւրօպական անհրաժեշտ ապրանքների մասին կարելի է ասել: Պարսիկները մի հանելուկային ժողովուրդ են, հանելուկային են նաև նրանց բոլոր գործերը, հանելուկային է նաև ներկայ շարժումը, որ շատերը «յեղափոխութիւն» են անուանում:

Երկուշաբթի, մարտի 5-ին, կէսօրից յետոյ ժամը մօտ 5-ին, Ատրպատականի առաջնորդ գեր. Եղնիկ արքեպ. Ապահոնուծ փոխ այցելութեան եկաւ Ատրպատականի ընդհանուր նահանգապետը՝ հաքիմը և Թաւրիզի քարգիզարը իրանց շքախմբով: Ընդունելութիւնը առաջնորդարանում խիստ սիրալիր էր և մտերմական. տեսակցութիւնը տևել է մօտ 20 րոպէ:

Սկզբում մեծ աղմուկ հանած անջումայի մասին այլևս ոչինչ չենք ասում, նրա մասին կարելի է ասել, որ անունը կայ, ինքը չը կայ:

Այժմս այստեղ գարնանային եղանակ է: Նորերումս ռուսական հիւպատոսի պահանջմամբ եկել են 20 կօզակ. ասում են, որ Ջուլֆայում բաւականաչափ կօզակներ կան: Հաստատ չէ կարելի ասել, թէ ինչու են եկել կօզակները, թէև շատերի ասելով՝ նրանք եկել են ռուսական հիւպատոսի և հիւպատոսարանի պաշտպանութեան համար, ի նկատի ունենալով ներկայ անիշխանական ժամանակը:

Դաբրեն

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

16 մարտի

ՏՈՒԼԱ, 15 մարտի: Քաղաքային դուման Ստօլիպինին ուղարկեց հետևեալ հեռագիրը. «Սրտի մի առանձին յանձնութեամբ դուման լսեց Պետական Դումայում Ձեր ասած հաստատ խօսքը, որը քաջալերեց Ռուսաստանի բոլոր հաւատարիմ որդոց սրտերը: Արեւացէք, Ձեզ հետ են միլիօնաւոր մարդիկ»:

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ, 16 մարտի: Մօլդավիայում կարգը վերահաստատված է: Քաղաքապետները շրջում են իրանց վիճակները և նպաստում են մտքերի խաղաղեցման: Շատ տեղերում գիւղացիների և կալուածատէրերի միջև ծագած թիւրիմացութիւնները լուծվում են խաղաղ ճանապարհով: Պարլամենտը ընդունեց այն օրինագիծը, որը լիազօրութիւն է տալիս կառավարութեան պաշտպանողական դրութիւն յայտարարել այն տեղերում ուր անհրաժեշտ կը լինի՝ կարգը վերականգնելու համար: Պարլամենտը մի աւելորդ անգամ ապացուցեց, որ երբ երկիրը ծանր րոպէ է անցնում, Ռումինիայի բոլոր դասակները լնդունակ են մոռանալ կուսակցական հաշիւները և միանալ հայրենիքի առաջ իրանց պարտականութիւնը կատարելու ժամանակ: Նիստը փակվեց «կեցցէ Ռումինիան և կայսրը» աղաղակներով:

ՊԱՐԻԶ, 16 մարտի: Պարլամենտի նիստերը դադարեցրված են մինչև ապրիլի 24-ը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 մարտի: Կայսրութեան զանազան տեղերից հաղորդում են կողոպուտների, մահափորձերի, սպանութիւնների և զինված յարձակումների մասին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 մարտի: Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը մինիստրների խորհրդի առաջ միջնորդել է՝ նոր համալսարան բանալ հետևեալ քաղաքներից մէկում. Մինսկ, Վիտեբսկ, Սմօլենսկ, Վօրօնէժ, Սարատով, Նիժնի-Նովգօրօդ:

Այսօր Պետերբուրգ եկաւ նոր նշանակված սպանիական դեսպան կոմս Վինեալէն:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական, վեներական (սիֆիլիս) միզասեռ. հ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և ներքղային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱՒՆՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ. և վերքաբուժութիւն:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՈՎ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.:
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան:
Վճարը 50 կ.: Կքատորները ձրի: Համակարգրդի (կօմպլեկտ) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
Կիրակի, մարտի 18-ին
Զուբալօվի ժողովրդական տանը
Ա. ՄԴԻՎԱՆԻ և Ն. ԴԵՐԺԱՎԻՆ
կը կարդան
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
վրացերէն և ռուսերէն լեզուներով «Փրանսիական հին ռէժիմը» և «Дворянское гнѣздо» վէպը «ռուսաց գրականութեան» մէջ:
Սկիզբը ցերեկվայ 12 ժամին:
1—1

Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութիւնը
յայտարարում է, որ էկստերների (աւարտական վեցերորդ դաս.) քննութիւնները տեղի կունենան տարեկան մի անգամ, միմիայն մայիսին: Իսկ մասնագիտական եօթերորդ դաս. էկստերների քննութիւնները բոլորովին չեն լինելու:
(Ե. Հ. Չ.) 1—3

Ահա արդէն 2 տարի է, որ իմ 20 տարեկան որդի
Մարտիր. Տէր-Սարգսեանը
(Սալմաստի Ղըլջա գիւղի բնակիչ)
ԱՆՅԱՅՏԱՑԵԼ Է
Աղաչում եմ նրա ուր լինելու մասին տեղեկութիւն ունեցողին անմիջապէս յայտնել ինձ հետևեալ հասցէով Экзаршеская площадь контора Арзуманова:
2—3

Լոյս տեսաւ
ԼԵՒՈՆ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԵՒ
ՊՕԵՄԱՆԵՐ
Գիրք երկրորդ
Գինն է 40 կոպ.
Դիմել հայ գրավաճառներին կամ Ալեքսանդրօպօլ՝ հեղինակին:
2—8

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Մասնագէտ ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՅՑ հիւանդութիւնների առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններին: Ընդունելութիւնը ամեն օր 12—1 ժ. առաւ. և 5—6 երեկ.
Միխայլովսկի պր. տ. Ճաճանիձէի № 36
89—100

Այսօր լոյս տեսաւ
„ՅՈՒՇԱՐԱՐ“
Թատերական-գրական-գեղարուեստական
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
երկշաբաթաթերթի № 3-ը
Բովանդակութիւն: Հայ բեմը 1906—7 թատերաշրջանին.—Մամուլ և փող.—Օճառի պղպջակներ.—Դերասան Ռշտունին.—Նիւթեր հայ թատրոնի պատմութեան համար.—«Արցունքի հովիտը».—Յ. Նալբանդեան.—Կրօնական ասաճարներու զանազանութիւնները սկզբէն մինչև մեր օրերը.—Պետրոսեանի կենսագրութիւնը.—Պետրոսեանի յոբելեանը.—Բաղդասար աղբոր նամակները.—Նամակ խմբագրութեան.—Լուրեր.—Յայտարարութիւններ
№ 3-ի հետ ուղարկվում է միմիայն բաժանորդներին Պշիբըշևսկու «Երջանկութեան համար» դրաման 3 գործ. Թարգմ. Ս. Շահանցի. Գործող անձինքն են 2 կին և 2 տղամարդ:
1—1

Մի երիտասարդ,
որը ծանրաբեռնված է 13 հոգուց բաղկացած ընտանիքով և չունի ոչ մի նիւթական միջոց, գոնէ չոր հաց հայթայթելու, որոնում է գործ. գիտէ ռուսերէն և հայերէն մաքուր. կարող է մտնել իբրև գործակատար:
Հարցնել՝ Հալաբար, Կախետինսկի հրապարակ, Արովեանների գիլիժանների գրասենակը: 1—3

Լոյս տեսաւ
„ԵՐԿՐԻ ՁԱՅՆԻ“
№ 11
Մինաս Չերազի պատկերով և
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ
Գոնէ լսեցէք — Տ. Զաւէն
Ռուսաստանի թուրքերը և օսմանեան բռնակալութիւնը II — Տ. Զ.
Արևելեան հարցի կրած էվօլիւցիան Ռ. Պինոն
Թիւրքահայ բանաստեղծութիւն (Մահվան տեսիլը) — Ա. Սարհանեան
Մինաս Չերազ
Թիւրք բանաստեղծութիւն (Մեծաղները) — Ճ. Շէհաբեդդին
Մամուլի շուրջը
Կարծիքներ (Թիւրքահայ հարցի մասին) — Մ. Զալեան
Թղթակցութիւններ
I Նամակ Կարնից — Արտեմիս
Դիրջանի գաւառը — Յ. Խ.
Խմբագրութեան կողմից
Լուրեր
Յայտարարութիւններ

МАРИК
ԵՐԿՐԱՅԻՆ ՄԷՋ
ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.
(Կ. Ե. Կ.) 3—3

Վաճառվում են
ՅԱՐ. ԽՄԱՅԵԱՆԻ
ՀԱՅ ԿՏՐԻՃՆԵՐԸ
Պատկեր հայ-թուրքական կռիւներից, գինը 7 կ.
Միևնոյն դագաղում
Պատկեր հայ-թուրքական, կռիւներից պատկերազարդ, գինը 7 կոպ. Նոյն հեղինակի մնացել բոլոր աշխատասիրութիւնները կարելի է ստանալ՝ Թիֆլիս «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցից կամ հեղինակից, Թիֆլիս 5 уч. Могининская ул. № 7:
Շուտով լոյս կը տեսնի «Մշտական զօրք և միլիցիա» Պլեխանովի: օրմ. 3—5

Խնդրում եմ յարգելի հասարակութեան յանձն առնեն ձրիապէս պատրաստել, կամ պատրաստել տալ իմ 10 տարեկան որդուս Ներսիսեան դպրոցի համար ինքս մնալով անգործ հնարաւորութիւն չունեմ վճարել: Որոնում եմ նաև որևէ պաշտօն խանութներում կամ որևէ հիմնարկութիւններում: Դիմել «Մշակի» խմբագրութեան: 2—5

ՀՐԱՒԷՐ
Կիրակի, ամսիս 18-ին, առաւօտեան 12 ժամին, ս. Կարապետ եկեղեցում լինելու է ծխականների ընդհանուր երկրորդ և վերջին ժողով՝ եկեղեցու 1906 թ. մտից և ծախսից հաշիւները քննելու և երեցփոխի նոր ընտրութիւն կատարելու, որի համար յայտնելով նոյն եկեղեցու երեսուն ծխականներին՝ խնդրում եմ որոշված օրը և ժամին ներկայ լինել ժողովին:
Թիֆլիսի հայոց եկեղեց. բ. մասի գործակալ Ղևոնդ քահ. Մամիկոնեանց
(Հ. Կ.) 2—2

ՍԵՆ-ՍԵՆ
Ծրարը 20 կոպէկ:
Ամերիկական մաստակ և կանֆեաներ:
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
բոլոր դեղատներում և լաւագոյն խանութներում:
Գլխաւոր պահեստն է՝ «Единственная торговля по Американски.
Միքայէլեան փող. № 96.
(Կ. Չ. Ու.) 4—10

Դեկտեմբերի 27-ին, 1906 թ., Բաքուից դուրս է եկել Совѣтъ Съѣздъ-ի Техническій Надзоръ-ի նախկին ծառայող կանտօրշչիկի պաշտօնով Սարգիս Մարտիրոսեան Մարկոսեանցը հայրենիք գալու համար, որը Ախալքալաքի գաւառի Չիգրաշէն գիւղի բնակիչ է:
Յունվարի 1-ին, նրա ծառայակիցները տեսել են Բալաջարի կայարանում, որտեղից անյայտացել է:
Յիշեալ Մարկոսեանը վերջին ժամանակներս տառապում էր հոգեկան հիւանդութիւնով: Մօտը ունեցել է 60 րուբլի փող և անցագիր Եշտիայի շրջանական կառավարութիւնից ի 27 ն դեկտեմբերի 1906 թ. № 284, մի տարի ժամանակով: Նրա հասակը միջակ է, երեսի գոյնը թուխ, քիթը սուր, աչքերը ներս ընկած և բեխերը երկար: Խնդրվում է, ով գիտէ նրա ուր լինելը, յայտնել մեզ հետևեալ հասցէով:
Гор. Ахалкалаки Микиртичу Узунянцъ.
օրամէջ 3—3

ՀՐԱՒԷՐ
Նորաշէն ս. Աստուածածնի եկեղեցու երեցփոխի հրաժարականի համաձայն՝ ամսիս 18-ին կիրակի օրը, ժամը 12-ին՝ նոյն եկեղեցումը առաջին անգամ ժողով է լինելու նոր երեցփոխ ընտրելու, ուստի 21 տարին լրացած բոլոր երկսեռ ծխերին պատիւ ունեմ հրաւիրել եկեղեցի ընտրութեանը մասնակցելու:
Գործակալ Թիֆլիսի ա. մասին
Գրիգոր աւագ քահանայ Մանդակունի
(Հ. Կ.) 2—2

ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՅԻՆ ԳՆԱՑՔՆԵՐ
(Թիֆլիսի ժամանակով)

Թիֆլիսից դէպի Բաթում			
Պօստատար	1 ժամ	24 ր.	ցերեկվայ
Մարդատար	8 »	5 »	առաւօտեան
»	11 »	8 »	գիշերվայ
Թիֆլիսից դէպի Բագու			
Մարդատար	9 ժամ	13 ր.	առաւօտ.
Պօստատար	7 »	48 »	երեկոյեան
Մարդ-ապրանք.	11 »	38 »	»
Թիֆլիսից դէպի Երևան			
Պօստատար	12 ժամ	40 ր.	գիշերվայ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Գ. Ջախարբէգեանց
ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՋՂԱՅԻՆ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւնը {առաւ. 10—12 ժ.
Տէլէֆօն № 1087
Սօլօլակ, Լերմօնտօվսկայա փող., 16.
(Ա. Օ.) 122—150

VIII Դասատան մի հայ օրիորդ ցանկանում է դասեր ունենալ սենեակի և ճաշի փոխարէն. հասցէն. իմանալ «Մշակ»-ի խմբագրատանը: 2—2

Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործ. Ընկ. Վարչութիւնը
Խնդրում է Ընկերութեան մեծապատիւ անդամներին շնորհ բերել կիրակի մարտի 25-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Ընկերութեան ընդհանուր ժողովին, որ տեղի է ունենալու կար ու ձևի արհեստանոցում, Գանօվսկայա № 19:
Ընդհանուր ժողովի զբաղման նիւթը հետևեալն է.
1) 1906 թ. ապրիլի 6-ին և 15-ին կայացած ընդհանուր ժողովների արձանագրութեանց ընթերցումը:
2) Վարչութեան 1906 թւի գործունէութիւնը:
3) Ընկերութեան 1906 թ. ելևմտից հաշիւը:
4) Վերստուգիչ յանձնաժողովի և արհեստանոցի կառավարչուհու զեկուցումները:
5) 1907 թ. նախահաշւի ընթերցումը:
6) Վարչութիւնից հերթով դուրս եկող 3 անդամի, վերստուգիչ յանձնաժողովի և փոխանդամների ընտրութիւնը:
7) Կանոնադրութիւնը փոփոխութեան ենթարկելու խնդիրը:
8) Ընկերութեան 25-ամեայ յոբելեանի հարցը:
9) Ընկերութեան գործունէութիւնը արհեստի նոր ճիւղերով ընդարձակելու խնդիրը:
(18, 22, 25) 1—3

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
1907 թ. ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ „ԶԱՐԿ“ 1908 թ. ՄԱՅԻՍԻ 1-Ը
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ,
որ լոյս է տեսնելու մայիսի 1-ից, դարձեալ Գրիգոր Բալասանեանի խմբագրութեամբ, աւելի մշակված և բնդարձակ ծրագրով: Թերթը բաղկացած կը լինի փոխանակ 16՝ 20 մեծադիր էջերից, կամմը գեղեցիկ գունաւոր շաբկով, թուղթը և ապագրութիւնը մաքուր: Տարեկան 8 րուբ. կէս տարվանը՝ 5 ր., արտասահման՝ 10 ր., կէս տարվանը՝ 6 ր.: Հին և նոր բաժանորդներին արդէն լոյս տեսած «Զարկի» բոլոր համարները և 5 ընթերցանութեան պրէմիագրքերը ՁՐԻ: Հին բաժանորդները վճարելու են 5 ր. դուրս հաշւելով վճարած 3 ր.:
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ
«Զարկ»-ին աշխատակցելու են յայտնի գրողներ, հրապարակախօսներ և բանաստեղծներ: «Զարկում» միայն կընդունվեն բազմակողմանի լուրջ և մնայուն նիւթեր, հեռու միանգամայն հայհոյանքներից ու փողոցային դարձուածքներից:
Հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Заркъ».
«Նոր հրատարակչական ընկերութիւն» 2—3

Սրանով յայտարարվում է
ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ
ԴԻՄԻՏՐԻ ԳՐԻԳՈՐԵՎԻՉ
ՍԵՍԻԵՎԻ
ՕՂԻԻ ԵՒ ՍՊԻՐՏԻ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՊԱՀԵՍՏԱՐԱՆԸ
ԲԱՑՎԱԾ Է
Վօգզալնի փողոցի վրա № 6.
Հեռախօս № 197

ЗАВОДСК. МАРКА
(16, 18, 22) 2—3

„ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ“
Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ
Ձեռնարկ մայրերի եւ դաստիարակչուհիների համար
ՆՕՏԵՆԵՐՈՎ ԵՒ ՆԿԱՐՆԵՐՈՎ
ԳԻՆՆ Է 3 ՌՈՒԲԼԻ
Ուսուցչուհիներին և ուսուցիչներին՝ 1 ր. 80 կ.
Տասն օրինակից աւել գնող գաւառական գրավաճառներին մեծ զիջում:
Դիմել հեղինակին՝ Тифлисъ, Михайловская ул. № 138: օրմէջ 2—10

Արտիստական Ընկերութեան շինութեան մէջ, մարտի 6-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին նշանակված Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը
ԼԻՆԵԼՈՒ Է ՄԱՐՏԻ 18-ԻՆ
Զբաղմունքների առարկաները.
1) Վարչութեան պ.պ. քարտուղարի և գանձապահի հաշիւը:
2) Ընտրութիւններ:
3) Զեկուցումն վարչութեան առաջիկայ թատրոնական սեզօնի մասին:
(8, 13, 18) 3—3

Սրանով յայտարարում ենք, որ
Կօմիսիօներական ընկերութիւնը
ԵՒԼԱՄՈՒՄ ընդունում է ամեն տեսակ յանձնարարութիւններ Շուշի, Նուխի, նոյնպէս և Ռուսաստանի այլ քաղաքներ ուղարկելու համար, վերցնելով շատ մատչելի կօմիսիա: Ընկերութեան անհոգութեան պատճառով պատահած փնասների համար պարտաւորվում ենք պատասխանել մեր սեփականութեամբ:
Յարգանօք՝ Յ. Թ. Տէր-Յովհաննիսեան
10—10 օրամէջ Հասան Կարաեվ Սամի

Ֆրանսիական Շոգենաւային Ընկերութիւն
«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ» — «MESSAGERIES MARITIMES»
26-ին մարտի, (8-ին ապրիլի ըստ ն. տ.) մեկնելու է Բաթումից, առաջնակարգ «Danube» շոգենաւը, ուղղակի Կ. Պօլիս, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէյլ և Լօնդօն:
Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները մինչև Պարիզ, նոյնպէս և մինչև Շանհայ (Չինաստանում), Հեռաւոր Արևելք գնացողների համար, կարելի է ստանալ Թիֆլիսում պակասեցրած գներով:
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ՝ պ. Վ. Յակոբեանին, նախկին Արծրունու գալէրէյում, թիւ 127 գրասենեակը, հեռախօս՝ թիւ 608: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9—2 ժամը ցերեկվայ և 5—7-ը երեկոյեան, բացի կիրակի օրերից: 1—1

Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Ընկ.

Электопечатня Типографскаго Т—ва. «ГЕРМЕСЪ» Мадатовская №5.